

Sociální aspekty vstupu dítěte do mateřské školy

Iveta Balejová

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Iveta Balejová**
Osobní číslo: **H15868**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Sociální aspekty vstupu dítěte do mateřské školy**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o problematice přechodu dítěte do mateřské školy.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociálních aspektů adaptace dítěte na podmínky mateřské školy.

Příprava metodiky výzkumné části, zpracování cílů výzkumu.

Realizace kvantitativního výzkumu prostřednictvím dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ESSA, Eva. Jak pomoci dítěti: metody zvládnání problémů dětí v předškolní výchově. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-2928-9.

KEENAN, Thomas, Subhadra EVANS a Kevin CROWLEY. An introduction to child development. 3rd ed. Los Angeles: SAGE, c2016. Sage foundations of psychology series. ISBN 978-1-4462-7402-6.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-0870-1.

NIESEL, Renate a Wilfried GRIEBEL. Poprvé v mateřské škole. Praha: Portál, 2005. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7178-989-5.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Roman Božik, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **11. října 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 11. října 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 13.12.2017

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je výzkumného charakteru a zabývá se vstupem dítěte do mateřské školy. Cílem práce je popsat možné sociální aspekty, které na dítě působí při jeho nástupu do mateřské školy, a mohou ovlivňovat jeho následné začlenění. Teoretická část práce popisuje proces adaptace dítěte v mateřské škole. Dále nastiňuje proces socializace v rodině a konkrétní aspekty, kde je zdůrazněn vliv rodiny jako hlavního sociálního aspektu. V praktické části je použit kvantitativně orientovaný výzkum, který byl realizován metodou dotazníků pro rodiče dětí předškolního věku ze Zlínského kraje. Na základě získaných a zpracovaných informací byly ověřeny hypotézy. Výsledky výzkumu vedly ke zpracování doporučení pro praxi mateřských škol, které se týká jak vedení a učitelek mateřských škol, tak i rodičů dětí.

Klíčová slova: adaptace v mateřské škole, socializace, sociální aspekt

ABSTRACT

This Bachelor thesis is a research project that focuses on the transition of a child into a nursery. Main emphasis is given to the discovery and description of social aspects that play a key role in child's ability to integrate into the new environment. The theoretical portion of this thesis describes the process of adaptation of a new child in nursery. It also reviews the process of socialization as it relates to family and identifies a family as the basis for determination of social aspects of a child. In the applied portion, this thesis utilizes a series of questionnaires distributed to parents of preschoolers from the Zlin region. Our hypothesis was evaluated based on the data analysis from these questionnaires. Upon completion of this project, new recommendations for improved assimilation of children into nursery were created and will serve as a guide to nursery staff as well as parents.

Keywords: assimilation in preschool, socialization, social aspect

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu PhDr. Romanu Božikovi, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ADAPTACE DÍTĚTE NA PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	11
1.1 PRŮBĚH ADAPTAČNÍHO PROCESU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	11
1.2 UKONČENÍ ADAPTAČNÍHO PROCESU	13
1.3 NEJČASTĚJŠÍ REAKCE DÍTĚTE PŘI ADAPTAČNÍM PROCESU.....	13
2 SOCIÁLNÍ ASPEKTY	15
2.1 SOCIALIZACE.....	15
3 RODINA	18
3.1 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY SOUČASNÉ RODINY	18
3.2 TYPY RODINY	20
3.3 FUNKCE RODINY	21
3.4 VÝCHOVNÉ STYL.....	22
3.5 SOUROZENCI	23
3.6 ŠIRŠÍ RODINA.....	23
4 KONTAKTY S VRSTEVNÍKY	25
4.1 JESLE.....	25
4.2 DĚTSKÉ SKUPINY.....	26
4.3 KROUŽKOVÁ ČINNOST.....	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	29
5.1 CÍL VÝZKUMU	29
5.1.1 Výzkumné otázky.....	29
5.1.2 Stanovení hypotéz	29
5.2 VÝZKUMNÁ METODA A NÁSTROJ.....	30
5.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	30
6 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT A JEJICH INTERPRETACE	34
6.1 HYPOTÉZA Č. 1.....	34
6.2 HYPOTÉZA Č. 2.....	36
6.3 HYPOTÉZA Č. 3.....	38
6.4 HYPOTÉZA Č. 4.....	40
6.5 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	42
VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 1:.....	42
VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 2:.....	43
7 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	45

7.1	HYPOTÉZA Č. 1.....	45
7.2	HYPOTÉZA Č. 2.....	45
7.3	HYPOTÉZA Č. 3.....	45
7.4	HYPOTÉZA Č. 4.....	46
7.5	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	46
	VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 1:	46
	VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 2:	47
8	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	48
	ZÁVĚR	49
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	51
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	54
	SEZNAM GRAFŮ	55
	SEZNAM PŘÍLOH.....	56

ÚVOD

Vstup dítěte do mateřské školy je velkým krokem jak pro dítě samotné, tak i pro jeho rodiče. Je to ale velmi individuální záležitost a každé dítě a jeho rodiče ji mohou prožívat jiným způsobem. Téměř na všechny ale působí aspekty, které tento vstup do mateřské školy mohou ovlivňovat. Nejvíce na dítě v předškolním věku působí aspekty sociální. Od malička dítě vyrůstá v rodině, nebo jiném sociálním prostředí, začíná se stýkat s vrstevníky či navštěvuje různá zařízení nebo kroužky. Stále se ale nachází v určitém sociálním prostředí, a je jím ovlivňováno.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Cílem teoretické části bakalářské práce bylo nastínit problematiku vstupu dítěte do mateřské školy. V první kapitole jsme se zaměřili na proces adaptace dítěte na prostředí mateřské školy, jeho průběh a také obvyklé reakce dětí při tomto procesu. Ve druhé kapitole se objevuje pojem sociální aspekt, čili aspekt, který působí či jinak ovlivňuje dítě při jeho vstupu do mateřské školy. A potom také pojem socializace, v našem případě hlavně v rodině, která dítě provází celým dětstvím již od jeho narození. V kapitole třetí a čtvrté se věnujeme konkrétním sociálním aspektům, které mohou mít vliv na dítě při vstupu do mateřské školy. Jako hlavní sociální aspekt jsme zvolili rodinu a dále potom vše, co k ní patří, ať už se jedná o rodinu širší či sourozence. Dalším důležitým aspektem, který jsme zvolili, jsou kontakty s vrstevníky, které mohou probíhat mnoha způsoby, patří sem jesle, dětské skupiny či kroužková činnost.

V praktické části se nachází metodika a popis realizace kvantitativního výzkumného šetření. Cílem výzkumu bylo pomocí dotazníkového šetření pro rodiče dětí předškolního věku ve Zlínském kraji zjistit, které sociální aspekty z pohledu rodičů působí pozitivně či negativně na dítě a jeho vstup do mateřské školy a také následnou adaptaci v ní. Z dat získaných na základě výzkumného šetření byly vyhotoveny závěry výzkumu, kde byly zodpovězeny výzkumné otázky a ověřeny stanovené hypotézy. Na samém konci praktické části byla vypracována doporučení pro praxi jak pro vedení a učitelky mateřských škol, tak pro rodiče dětí předškolního věku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ADAPTACE DÍTĚTE NA PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

Můžeme najít spoustu odborných definic a pojetí adaptace. Pojem adaptace se vyskytuje nejen v oblasti pedagogiky, psychologie, sociologie, ale například i v přírodních vědách. Zde je vysvětlen jako schopnost živého organismu přizpůsobovat se vnějším podmínkám a nacházet vnitřní rovnováhu. Schopnost adaptace je jednou ze základních podmínek pro další život organismu.

Průcha (2013, s. 12) ji definuje jako adaptaci sociální = „přizpůsobení se člověka novým sociálním podmínkám, např. adaptace při přechodu z jednoho stupně školy na druhý“. V našem případě adaptaci chápeme jako přizpůsobení se dítěte na prostředí mateřské školy a její podmínky.

Proces adaptace můžeme považovat za jeden z nejdůležitějších procesů v socializaci každého z nás. Může probíhat ve všech etapách našeho života. V rámci něj si stále osvojujeme nové sociální role a jsme nuceni se stále přizpůsobovat novému sociálnímu prostředí.

Toto se týká i dětí při nástupu do mateřské školy. Je to pro ně jeden z nejtěžších nových kroků, jakési prvotní odpoutání od rodiny, hlavně matky a otce. Dítě většinou poprvé vstupuje do jiné sociální skupiny.

Slezáková (In Slezáková a Tirpáková, 2006) popisuje adaptaci na základě aspektů ve třech rovinách, jako fyziologickou adaptaci, která probíhá v etapách třech. V oblasti psychologické vyčleňuje psychologickou adaptaci, která se u dětí může projevit různě a zasahuje do všech stránek psychiky dítěte (osobnostně-motivační, učebně-poznávací a stránky vůle). Pro naše účely je významná sociální adaptace, při které jde o napodobování nové sociální role, například role žáka, se kterou souvisí prožívání (jestliže má dítě kladný vztah ke školce a povinností, tak je schopné dodržovat a navazovat kontakty se spolužáky a učitelkou. Výsledkem je pak úspěšné začlenění do nového prostředí a nalezení svého místa v něm.

Podle autorky se to vzájemně propojuje a neúspěch by mohl mít negativní dopad na úspěšnost dítěte při zvládnání požadavků školky. Na adaptaci dětí působí celá řada faktorů, které je po dobu jejich pobytu ve školce ovlivňují.

1.1 Průběh adaptačního procesu v mateřské škole

Každé dítě, které nastoupí do mateřské školy, si projde procesem adaptace, pro některé to bude kratší, pro jiné delší období, vždy záleží individuálně na každém dítěti.

Někteří rodiče, mohou své děti začít připravovat na tento proces již před nástupem do školky už jen tím, že si o školce povídají. Do školky se zajdou i s dítětem podívat právě proto, aby prostředí mateřské školy nebylo pro dítě nové a cizí. Také řeknou dítěti, jak to ve školce bude probíhat, a co ho tam čeká. V žádném případě ho nebudou školkou „strašit“. I zdánlivě takové malé podněty mohou dítěti vstup do mateřské školy usnadnit.

Niesel a Griebel (2005) uvádějí členění reakcí dětí při nástupu do mateřské školy, na základě několika výzkumů. Jedná se jak o chování v mateřské škole, tak i doma.

První dny: Orientování

Při příchodu do školky děti většinou pláčou a těžce se jim loučí s matkou. V těchto dnech se děti pohybují jen na okraji třídy, nezapojují se do skupiny, jen pozorují, co se děje, ale při očním kontaktu většinou jen stydlivě uhnou pohledem. Objevují se ale i výjimky, například u těch dětí, které mají ve školce kamarády nebo sourozence. Tyto typické rysy chování se objevují nejvíce první den, a potom už je jich méně a méně.

Tyto první dny lze na dětech pozorovat i v chování doma. Děti se většinou chovají samotářsky, kontakt s okolím navazují jen výjimečně. Vytrácí se i agresivní chování a výbuchy vzteku, které se dříve objevovaly více. Děti působí unaveně a vyčerpaně a málokdy tak protáhnou svou večerku.

První týdny: Snaha o začlenění

V těchto dnech se vytrácí izolovanost dítěte, a po čtyřech týdnech už ji vidíme opravdu jen stěží. Dítě si začíná hrát s ostatními, ale prvně se objevuje jen hra paralelní, kdy si děti nehrají spolu, ale jen vedle sebe. Po dvou týdnech se pomalu začíná vytrácet ostých a rozpačitá gesta. Děti začínají respektovat i daná pravidla, zapojovat se do různých aktivit. Po čtyřech týdnech už málokdy rozeznáme rozdíly mezi „novými“ a „starými“ dětmi.

Doma se děti již nestahují tolik do ústraní, dokonce samy začínají vyprávět své zážitky ze školky. Některé děti se ale stále chovají zvláštně, jsou sklíčené až smutné. Může se pozorovat i jisté napětí a nevyrovnanost.

První měsíce: Přivykání

Děti se již zapojují do skupinového dění s ostatními dětmi. Pravidla již znají, dokáží se lépe vyjadřovat. Již mají vytvořený svůj vlastní okruh přátel, respektive děti zaujaly pozici ve skupině, vylepšily své počáteční okrajové postavení.

I když doma se stále občas objevuje napjaté chování dětí. Většinou si děti již na mateřskou školu doslova přivykly.

1.2 Ukončení adaptačního procesu

Konec adaptačního procesu v mateřské škole u dítěte nemůžeme přesně určit, za prvé je každé dítě individuální jedinec a tento proces u něj může trvat různě dlouho a také odlišně probíhat, protože ne na každého platí to stejné.

Niesel a Griebel (2005), uvádějí, že adaptaci můžeme považovat za ukončenou, pokud u dítěte proběhla sociální integrace, což znamená, že se dítě zapojuje do skupinových činností, má svůj okruh přátel a v mateřské škole se cítí dobře a jistě. Dovede si hrát se svými vrstevníky, komunikovat s nimi a dohodnout se. Umí samo vyjádřit své požadavky a problémy řeší samo, za pomoci svých nápadů. Přijalo za své pravidla a normy mateřské školy a jejich dodržování kontroluje jak u sebe, tak i u ostatních dětí. Děti i paní učitelky oslovuje jménem, nestydí se samo za nimi přijít a navázat kontakt. Také bez problémů snáší odloučení od rodičů.

1.3 Nejčastější reakce dítěte při adaptačním procesu

Říčan a Vágnerová (In Kořátková, 2008) uvádějí tři stadia reakcí mladšího předškolního věku při přerušení kontaktu s rodinou:

Stadium protestů – dítě pláče, dožaduje se rodičů, nekomunikuje s novým prostředím, nezapojuje se do činností.

Stadium zoufalství – dítě je uzavřené do sebe, komunikuje jen zčásti, jen pasivně pozoruje okolí, s hračkami manipuluje bez zájmu.

Stadium odpoutání od matky – navazuje vztah s náhradní osobou (spolužáci, učitelka), chování i komunikace dítěte se dostává opět do normálu, dítě se začleňuje a začíná spolupracovat.

Nejčastější problémy adaptace dítěte jsou pláč, křik, vztek, strach, pomočování, bolesti hlavy či břicha, někdy až zvracení či jiné.

Jak uvádí Benešová (In Kořátková, 2014) ve svém průzkumu u 74 matek, jejichž děti docházely do mateřské školy, kde zjistila, že 81 % matek pocíťovalo v prvních třech měsících nějaké problémy a jen 19 % matek problémy nepocíťovalo. Problémy a jejich četnost byly v tomto pořadí:

1. Zvýšená nemocnost a únava dítěte (52 %)
2. Plačtivost dítěte (43 %)
3. Dítě odmítalo chodit do mateřské školy (28 %)
4. Potíže s dodržováním režimových a organizačních požadavků (18 %)
5. Neshody v rodině v důsledku změn (7 %)
6. Další problémy, třeba s kázní, jídlem, komunikací apod. (7 %)

Matky z tohoto výzkumu také dodávaly, že potřebují konkrétně vědět, co se dělo ve škole, jak si jejich dítě vedlo. A obecné odpovědi na jejich dotazy od učitelek nejsou dostatečné. Benešová (In Kořátková 2014, s. 100), jako zkušená učitelka tento fakt potvrzuje a dodává: „Sama, když předávám dítě rodičům, nejsem vždy schopna vyjádřit svůj konkrétní postřeh, jak dítě den prožilo a podléhám dojmu, že je nutné mluvit pouze tehdy, pokud nastane nějaký problém.“

Tak jako se mohou u dítěte objevovat negativní reakce, není vyloučené, že dítě projde tímto procesem adaptace i pozitivně a bez problémů. Můžeme uvést například, že se dítě do školky těší. O víkendu je nemile překvapené, když ráno do mateřské školy nejde. Nemůže se dočkat, až svým novým kamarádům ukáže následující den ve školce svou novou hračku apod.

2 SOCIÁLNÍ ASPEKTY

Jako sociální aspekty vstupu dítěte do mateřské školy můžeme označit ty aspekty, které ovlivňují, nebo jinak působí na dítě právě při jeho nástupu do mateřské školy. Nejdůležitějším a hlavním aspektem je právě rodina, která na dítě působí již od jeho narození. Zde můžeme pohlížet na složení rodiny, jestli je rodina úplná, neúplná nebo jinak doplněná. Určitě sem patří sourozenci dítěte, kteří jsou taktéž bráni jako velmi ovlivňující aspekt. Zohlednit můžeme i rodinu širší, kam patří hlavně prarodiče, ale můžeme sem zařadit i tety, strýce či bratrance a sestřenice. Dalším důležitým aspektem je kontakt s vrstevníky, který může probíhat v různých předškolních zařízeních, jako jsou jesle, dětské skupiny, dětské kluby apod. Kontakt může probíhat i v zájmových činnostech, jako jsou kroužky a jiné zájmové aktivity.

Helus (2009) uvádí sociální vlivy působící na jedince následovně:

Druzí lidé, jako lidé, s nimiž se jedinci stýkají a integrují, se kterými se ztotožňují a srovnávají, podle kterých se orientují.

Sociální skupiny, jako skupiny, do kterých přináležejí a v nichž zaujímá postavení. Sociální skupiny se vyznačují určitými pouty vzájemnosti, stylem soužití, podnětností.

Společenské, hospodářské, politické a kulturní poměry, ty poměry, které ovlivňují hodnotovou orientaci, principy.

Zvyklosti a pravidla, obvyklé či mimořádné životní způsoby.

2.1 Socializace

Protože je hlavním aspektem, který na dítě působí rodina, je důležité vymezit pojem socializace, která v rodině probíhá.

Již od narození se dítě stává součástí procesu socializace. Socializace je proces učení, hlavně sociálního, protože se odehrává od nejranějšího věku dítěte v jeho stycích se sociálním okolím, tedy hlavně ve vzájemném působení dítěte a rodičů jako sbírání a využívání získaných zkušeností ze vzájemného působení mezi nimi. Toto vzájemné působení mezi dětmi a rodiči je ovlivňováno i vrozenou konstitucí, dědičností a vrozenými způsoby chování (Nakonečný, 2009).

Při tomto procesu na dítě působí jak vnější vlivy, tak i vnitřní. Do vnějších můžeme zařadit rodinu, blízké příbuzné, vrstevníky, mateřskou školu a jiné skupiny či organizace pro děti.

Do vnitřních vlivů můžeme zařadit například temperament, charakter, schopnosti, inteligenci, které mohou předurčovat průběh socializace a také chování a reagování dítěte.

O tom, že na socializaci jedince, v našem případě dítěte mají vliv i jeho vnitřní dispozice uvádí například Jandourek (2008), který dodává, že se na socializaci musíme dívat s ohledem na biologickou, psychologickou a sociální stránku člověka, jinak nám uniknou celkové souvislosti.

I Čábalová (2011) uvádí, že vývoj každého dítěte je ovlivněný geneticky (dědičností), ale je také ovlivněn sociálním prostředím, vztahy apod. Zvláště se jedná o prostředí rodiny, ale také o sociální či kulturní prostředí a normy, které, ať už více nebo méně zasahují každého z nás.

Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) v dnešní společnosti dochází k socializačnímu tlaku na dítě spíše pozvolna a postupně, hlavně během třetího roku života dítěte a potom po celou dobu předškolního období. Socializace dítěte, pokud jde o vývoj sociálních kontrol a přejímání vyspělejších sociálních rolí, iniciují a posilují především rodiče a ostatní členové rodiny, i širší. Důležitou roli zde začínají hrát i druhé děti, vrstevníci.

Na otázku, jaké faktory socializaci usnadňují a jaké ji naopak ztěžují, existují alespoň zčásti odpovědi, které se objevují v pokusech, které byly prováděny s dětmi předškolního věku v různých podmínkách.

I když může být pojem socializace definován mnoha způsoby, Langmeier a Krejčířová (2006) předpokládají, že socializace jako proces obsahuje tři vývojové aspekty:

1. **Vývoj sociální reaktivity**, vývoj různých emočních vztahů k lidem v blízkém a vzdáleném společenském okolí.
2. **Vývoj sociálních kontrol** a hodnotových orientací. Jedná se o vývoj norem, které si jedinec tvoří na základě příkazů a zákazů, které mu dávají mocnější dospělí a které potom přijímá za své. Tyto normy jeho chování usměrňují v mezích určených společností. Kromě hranic je chování jedince ovlivňováno i cíli, na jejichž dosažení je orientováno úsilí jedince.
3. **Osvojení sociálních rolí**, to znamená osvojení takových vzorců chování a postojů, které se od jedince očekávají ostatními členy společnosti, vzhledem k věku, pohlaví a společenskému postavení. Také od dětí v předškolním věku se očekává plnění odlišných rolí doma a jiných zase v kolektivu druhých dětí.

(Jandourek, 2008, s. 81) definuje socializaci jedince jako proces. „Během něho si osvojuje dovednosti, znalosti a normy, učí se dobře hrát společenské role. Řečeno jednou větou, jedinec si přisvojí kulturu, ve které žije.“

„Socializace je v podstatě sociální učení, to je učení, které je určováno sociálními podněty či vztahy a odehrává se v sociálním prostředí.“ (Nakonečný, 2009, s. 102)

Nakonečný (2009) též uvádí členění na primární socializaci a socializaci sekundární. Primární vytváří základy, odehrává se u dítěte od raného dětství v rodině a procesu rodinné výchovy, cílem je totiž uvést dítě do kulturního prostředí, naučit je se orientovat v tomto prostředí plném symbolů a společenských standardů. Na socializaci v rodině potom navazuje sekundární socializace, která je uskutečňovaná školou a jinými vzdělávacími institucemi.

3 RODINA

Nemáme jen jednu správnou definici rodiny. Můžeme na ni pohlížet z mnoha pohledů a oblastí. Můžeme říci, že rodina je základní „jednotka“, kterou tvoří rodiče a děti.

V psychologickém slovníku můžeme najít definici, že rodina je: „Společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“ (Hartl a Hartlová 2000, s. 512)

Havlík a Kořa (2011) zase uvádějí, že je rodina nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je hlavním článkem sociální struktury a základní ekonomickou jednotkou. Hlavními funkcemi rodiny jsou reprodukce lidského druhu, jeho výchova, respektive socializace. Dále potom přenos kulturních vzorců a zachování návaznosti kulturního vývoje.

V dnešní době můžeme rodinu definovat i jako skupinu lidí, kde alespoň jeden je rodič, nezáleží na tom, jestli biologický nebo adoptivní, a alespoň jeden ze skupiny je dítě, může být i adoptované. Mohou se objevit i rodiče stejného pohlaví, nebo například matka samoživitelka, je ale hlavně důležité, že rodina, ať už je jakákoliv, je spojena hlubokými a trvalými citovými vazbami.

Majerčíková (2012) definuje rodinu jako nejmenší a první společenství, či skupinu, která jedincům obstarává počáteční kontakty s okolím. Dále také uvádí pedagogický pohled na rodinu, kdy ji definuje primárně přes podmínky, ve kterých se v dětství uskutečňuje výchova dítěte, později i souběžně se školou a jako součást socializace postavené na učení se různým životním rolím.

„Rodina se ovšem z lidského páru zakládá až narozením prvního dítěte.“ (Možný, 2006, s. 18) Dále autor pojem rodina porovnává s domácností, která se na rozdíl od rodiny může tvořit a je často tvořena soužitím lidí jak opačného, tak i stejného pohlaví, kteří žijí v páru. Domácnost se může zakládat také soužitím větší skupiny osob, které mohou být pokrevně spjaty, ale také nemusí, přičemž u rodiny je to svazek „krve“ nebo alespoň adopce pokrevního svazku důležitou a definující vlastností (Možný, 2006).

3.1 Charakteristické znaky současné rodiny

Dle Heluse (2009) pro nás budou tyto znaky lépe pochopitelné, pokud vezmeme v potaz změny a proměny, kterými rodiny za posledních 60 let prošly.

Sullerotová (1998, in Helus 2009) uvádí tyto tři fáze:

1. Fázi první situuje do období války, konkrétně začíná po druhé světové válce a trvá až do první poloviny šedesátých let. Zde se objevuje obrovský respekt a uznání k rodině, jako k základu jistoty ve světě, kde ostatní jistoty zmizely a selhaly. V poválečném období bídy se objevuje úsilí právě o pevnou rodinu a semknutí manželů a dětí v jejich důvěře a lásce. Objevoval se zde fenomén „baby boom“, kdy byla právě hodnota rodiny „korunována“ dítětem, právě jím se rodina dostává k naději, že už bude jen dobře.
2. Druhá fáze navazuje a nastupuje v polovině 60. let a trvá až do 80. let. Dá se považovat za jakýsi zlom, „vystřízlivění“ z předchozího pohlčení rodinou. Lidem se otevírají nové možnosti a příležitosti, proto již rodina může být spíše i zátěží než jedinou jistotou. Z těchto důvodů prudce klesá i úroveň natality. Lidé se více přiklánějí ke kariérní fázi svého života. Objevuje se zde fenomén nazvaný jako „krize rodiny“.
3. Fáze třetí navazuje na fázi druhou a trvá až dodnes. Rodinu v této fázi můžeme označit jako „postmoderní“. Rodina v této fázi zastává sice svůj význam i funkci, ale stále častěji se stává jen jednou z možností. V dnešní době máme totiž stále více alternativ soužití a péče o dítě ať už okolnostmi vynucených, či námi volených.

Současná moderní rodina neboli postmoderní je založena hlavně na rovnoprávnosti mezi mužem a ženou (otcem a matkou), není ani neobvyklý výskyt emancipace žen.

Za posledních 50 let se nápadně měnil přístup k pojetí ženské a mužské role v rodině. Ženy se na to dívají spíše pozitivně, berou to jako dosažení rovnoprávnosti mezi nimi a muži. Toto dosažení má ale i své ne úplně příjemné stránky a to proto, že ženy se sice stávají samostatnější a nezávislejší, ale zároveň jsou na ně kladeny větší nároky, které vycházejí ze zvládnutí dvou rolí, a to profesní a mateřské (Vágnerová, 2000).

Změny a trendy charakteristických znaků postmoderní rodiny zaznamenal van de Kaa in Rabušic (2001, s. 178) jako:

„1. Posun od manželství k nesezdanému soužití. 2. Posun od antikoncepce jako prostředku ochrany před nechtěným těhotenstvím k antikoncepci, která umožňuje sebenaplňující volbu, zda dítě vůbec chceme mít a kdy ho chceme mít. 3. Posun od fenoménu, kdy bylo středem života rodičů dítě k fenoménu, kdy středem života je pár a jeho dítě. 4. Posun od uniformních rodin a domácností k pluralitním formám rodin a domácností.“

Podle Střelce (2005) se v posledním desetiletí objevují ve vyspělých evropských zemích trendy následující:

- Zmenšuje se počet sňatků a nově se rodících dětí.
- Zvyšuje se věk partnerů, kteří vstupují do manželství.
- V rodinách se stále více objevuje péče o dítě jen jedním z rodičů.
- Narůstá počet domácností, které jsou tvořeny jen jedním člověkem.
- Zvyšuje se počet dětí narozených bez sňatku rodičů.
- Roste počet lidí, kteří žijí nesezdaně a bez dětí.
- Neustále stoupá počet rozvodů.
- Klesá počet lidí, kteří vstupují do sňatku více než jednou.

Můžeme vidět, že názory obou autorů se moc neodlišují, a spíše se v názorech potkávají.

Dalším názorem je, že: „*Postmoderní rodiny již nejsou zakládány proto, aby reprodukovaly populaci nebo jinak prospívaly velkým společenstvím lidí. Rodiny postmoderní doby jsou zakládány kvůli uspokojování citových potřeb partnerů (nikoli dětí!). Stabilita těchto rodin proto stojí a padá s citovou bilancí partnerského vztahu. Rodina je stále více privátním podnikem.*“ (Matoušek a kol., 2003, s. 181–182)

Dále také Matoušek a kol. (2003) dodává, že dítě je v současné době hlavně citovou investicí, investice velká a nenávratná.

3.2 Typy rodiny

Dnešní rodiny a jejich hlavní specifika uvádí Opravilová (2016, s. 182) jako „Vyšší věk rodičů (27–30 let), pokles počtu rodin spojených manželským svazkem, zvyšující se procento rodin, které spojuje svazek partnerský“.

Složení rodiny může ovlivnit dítě zásadním způsobem. Důležitým členěním je členění podle členů rodiny, na úplnou, neúplnou nebo doplněnou, kdy úplná je ta, ve které žijí oba biologičtí rodiče alespoň s jedním dítětem. Tento typ rodiny je u nás nejrozšířenější.

Úplnou můžeme dále rozdělit na rodinu nukleární, ta zahrnuje pouze matku, otce a děti, a rodinu širší, kde kromě nich je i další příbuzenstvo jako prarodiče, tety, strýcové apod. (Hartl a Hartlová, 2000).

V dnešní době, jak uvádí Opravilová (2016), hodně dětí vyrůstá v rodinách neúplných, to je způsobeno vysokou rozvodovostí (téměř 50 %), která snižuje stabilitu rodiny. Děti mají také z různých důvodů omezenou možnost stýkat se se svým příbuzenstvem.

Rodinu jako neúplnou můžeme označit, pokud v ní schází jeden člen. Nejčastěji se jedná o otce, o matku jen zcela výjimečně. V dnešní době vznikají neúplné rodiny na základě rozvodů, v historii tyto rodiny vznikaly spíše úmrtím některého z rodičů.

Pro dítě je rozpad rodiny důležitá událost. „Dítě je vystaveno citovým zážitkům, které nedokáže vnitřně zpracovat.“ (Helus, 2009, s. 88)

Na základě neúplné rodiny potom mohou vznikat rodiny doplněné, a to příchodem nového partnera matky nebo otce. „Dítě by mělo mít dost času nutného k tomu, aby si v hlavě zformulovalo nastávající problémy spojené s příchodem nové osoby.“ (Berger a Gravillon, 2011, s. 55) S novým partnerem mohou přijít i jeho stávající děti, nebo může nastat situace, že se do doplněné rodiny narodí nové dítě.

3.3 Funkce rodiny

„Funkce rodiny jsou většinou chápány jako úkoly, které plní rodina jednak vůči svým příslušníkům, ale také ve vztahu ke společnosti.“ (Střelec, 2005, s. 110)

Za základní funkce rodiny se dají považovat následující.

Biologicko-reprodukční funkce, kdy jsou děti pokračovatelem rodiny a života. **Ekonomicko-zabezpečovací funkce**, tato funkce má více faktorů, jejichž podstatou je začlenění členů rodiny do výrobní nebo nevýrobní sféry v různých profesích a podobně. **Emocionálně-ochranná funkce**, tato funkce úzce souvisí s uspokojováním potřeb, pocitu bezpečí, jistoty, pochopení, lásky apod. Tyto hodnoty jsou velice důležité pro rodinný život. **Výchovně socializační funkce**, ta je spolu s předchozí funkcí považována za jednu z nejdůležitějších, hlavně v etapě dětství, ať už raného či předškolního nebo mladého školního věku. Důležitá je socializace. Další funkcí je **odpočinek a regenerace tělesných a duševních sil**, tato funkce je v poslední době stále významnější. Rodina a domov zastávají určitou funkci kompenzačního prostředí oproti světu profesních povinností. I když děti v určitých věkových obdobích občas hledají toto prostředí spíše mimo rodinu, ale ani tak se toto prostředí u dětí nemůže podcenit (Střelec, 2005).

Helus (2007) in Opravilová (2016) zformuloval deset funkcí rodiny s ohledem na dítě a upozornil na negativní důsledky jejich selhávání:

- Rodina uspokojuje základní a prvotní potřeby dětí v raném stadiu jejich života.
- Rodina uspokojuje potřebu organické přináležitosti dítěte, mít domov, mít svého člověka.

- Rodina vytváří pro dítě akční prostor, aktivní projev, seberealizace apod.
- Rodina vede dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení, já mám, my máme.
- Rodina tvoří první prožitek ze sebe sama, chlapec-vzor otce, dívka-vzor matky.
- Rodina předkládá dítěti vzory a příklady.
- Rodina dává dítěti příležitost mezigeneračních vztahů.
- Rodina tvoří představu o okolí, společnosti a světě.
- Rodina je útočištěm v životních bezradnostech.

Podle funkčnosti rodiny můžeme podle Dunovského (In Střelec, 2005) stanovit čtyři pásma rodiny, která jsou v České republice součástí standardního sociálně-pediatrického diagnostikování rodiny.

- **Rodina funkční**, ničím nenarušená, schopná zabezpečit optimální vývoj dítěti.
- **Rodina problémová**, objevují se poruchy některých funkcí, která ale neohrožují rodinu nijak vážně. Rodina zvládá řešit tyto problémy sama.
- **Rodina dysfunkční**, zde se objevují už vážnější poruchy některých funkcí. Zde již rodina potřebuje pomoc ze strany odborníků.
- **Rodina afunkční**, zde se objevují takové poruchy či problémy, že rodina vůbec nezvládá plnit svůj primární účel, dítěti škodí, nebo dokonce ho ohrožuje. Objevuje se zde řešení umístění dítěte do rodiny náhradní.

3.4 Výchovné styly

Význam rodiny pro dítě je obrovský. Dle Kloudové (2013) závisí adaptace na mateřskou školu na konkrétním výchovném stylu rodičů. Když je dítě kritizováno – učí se odsuzovat, pokud dítě vyrůstá v toleranci – učí se být trpělivé apod.

Právě na základě vzájemného vztahu rodičů a dětí se odráží různé styly výchovy. Můžeme rozlišit tyto tři základní styly výchovy:

1. Autoritativní, kde je dítě plně podřízené požadavkům rodičů. Neobjevuje se zde pochybnost o jejich pravdě, protože ta, je velmi silně potlačována či trestána.
2. Liberální, zde převažuje aktivita dítěte. Občas zcela chybí cíl a role rodičů je výrazně potlačena. Středem dění je právě dítě.
3. Demokratický, je modelem. Rodič i dítě jsou spolupracujícími subjekty výchovy. Vzájemně respektují své potřeby a individuální zvláštnosti. Zde je důležitý vztah k hodnotám a autoritám obou subjektů výchovy (Lewin in Čábalová, 2011).

Podle Možného (In Opravilová, 2016) rozlišujeme dvě koncepce rodičovské autonomie: tradiční a liberální. Při tradičním mají rodiče právo a povinnost předat dítěti svůj systém hodnot a jejich představu o životě. Rodiče volí, co bude pro dítě nejlepší, zároveň ale omezují styk dítěte s postoji a hodnotami, které sami neschvalují. Při liberálním zase naopak nebudou rodiče dítě nijak omezovat a ovlivňovat, nechají na něm, ať se rozhodne podle svého názoru, co pro něj bude nejlepší. Nevýhodou liberální koncepce je, že neupevňuje vztahy mezi rodinou, a navíc oslabuje porozumění s jinými generacemi.

3.5 Sourozenci

Pojem sourozenec je všem dobře známý, jedná se o ty jedince, kteří mají společnou matku a otce či alespoň jednoho z nich. Objevuje se i pojem nevlastní sourozenec, to znamená, že jedinci nemají společného ani jednoho z rodičů a tento vztah jim vznikl společným sňatkem jejich rodičů.

Tyto sourozenecké vztahy jsou ovlivněny hlavně věkem a také především vývojovou úrovní dětí. Ale i přes rozdílný věk jsou sourozenci pro dítě předškolního věku velice formující a motivující. Mezi sourozenci ale může vznikat jak vztah spojenecký, tak se mohou stát i soupeři. Jsou nuceni se spolu dělit o pozornost rodičů, různé výhody apod.

Vágnerová (2000) uvádí, že v předškolním věku může dojít k situaci, kdy dítě nechce přijmout novorozeného sourozence, protože se bojí o svou pozici v rodině, o lásku, a hlavně o pozornost rodičů.

Důležité v sourozeneckých a rodičovských vztazích je i pořadí narození jednotlivých dětí. „Rozlišení starší/mladší vystupuje jako mocný sociální operátor, který organizuje biologický i sociální čas, postavení a status, pořadí generací. Přesto ať už je označíme jakýmkoli termínem, nebo je nepojmenujeme vůbec, realita diskontinuity a nerovnosti věku, která ovlivňuje sourozenecké skupiny, rozhodně existuje a zdá se, že je víceméně všeobecně uznávaná.“ (Segalen a Giordani, 1994, citování Angelem, 1996, s. 33–34, in Šulová a Zaouche-Gaudron 2003, s. 114–115)

3.6 Širší rodina

Podle počtu generací žijících pohromadě můžeme právě nastínit i rodinu rozšířenou, která kromě rodičů a dětí zahrnuje i prarodiče, tety, strýce a ostatní příbuzné (Střelec, 2005).

Do širší rodiny dítěte můžeme tedy kromě matky a otce zařadit také další příbuzenstvo. Většinou se jedná i o jejich soužití ve společné domácnosti, v našem případě bude stačit jako ovlivňující aspekt jen pravidelný kontakt rozšířené rodiny s dítětem.

Ward říká, že stárnutí populace přispívá k modifikaci kontextu mezigeneračních vztahů v rodině (In Sýkorová, 2007).

„České výzkumy potvrzují využívání pomoci prarodičů s péčí o děti s tím, že po matce jsou považováni za „druhou nejlepší možnost péče“. (Křížková et al., 2006; Šlechtová 2006; Valentová, 2006; Čermáková et al., 2000) „Dokládají současně, že prarodičovské ‚hlídání‘ tvoří jen komplement k mateřským školám.“ (Sýkorová, 2009, s. 46)

V České republice se klasicky očekává, že ženy, se v jedné etapě svého života budou úplně věnovat péči o své děti a vždy se jim dostane podpory od jejich vlastních matek (Mareš, In Sýkorová 2009).

Kontakt s rozšířenou rodinou může mít ale i své stinné stránky. Jak uvádí Satir (2006) děti se často ocitají uprostřed bitevního pole mezi jejich rodiči a prarodiči, objevit se na tomto místě je pro děti nesmírně zdrcující. „Jak by mohlo dítě bojovat proti babičce, která mu způsobuje tolik radosti, když matka říká, že babička je k ničemu? Zkušenost dítěte je úplně jiná: matka totiž mluví o svém vztahu s tchyní.“ (Satir, 2006, s. 285)

„Je opravdu lehké promítat některé ze svých problémů na jiné osoby a pak po něm chtít, aby sdílel vaše názory, a tak vám umožnil získat dojem, že máte pravdu. Ke spoustě problémů v rozšířené rodině dochází právě tímto způsobem.“ (Satir, 2006, s. 285)

Dle Satir (2006) se každá rozšířená rodina skládá ze tří, někdy ze čtyř generací. Každá z generací je propojena s ostatními a působí vzájemně na sebe.

4 KONTAKTY S VRSTEVNÍKY

Pojmu vrstevníci můžeme rozumět tak, že se jedná o jedince, kteří jsou přibližně stejného věku a vyrůstají ve stejném, nebo podobném prostředí.

V předškolním věku začínají děti navazovat kontakty se svými vrstevníky, kteří na ně zásadně působí a ovlivňují je. I když vrstevníci dětem poskytují mnohem méně jistoty než dospělí a nelze od nich vyžadovat ochranu a toleranci, jsou pro vyvíjející se dítě důležití.

Jak uvádí Koťátková (2014, s. 32): „Dospělý, ač se může snažit jakkoliv, zůstane dospělým a netvoří dítěti takovou ‚tréninkovou stěnu‘, jako ji přirozeně a proměnlivě tvoří vrstevníci.“

V předškolním věku se začíná vytvářet symetrický vztah s vrstevníky, jak uvádí Vágnerová (2000) ve své knize. Už v tomto období si jsou vrstevníci rovni a mají podobné kompetence a potřeby.

V tomto věku jsou pro děti důležité dva faktory vzájemného uznávání vrstevníků – pohlaví a věk. Děti si obecně raději hrají s vrstevníky, kteří jsou stejného pohlaví jako ony samy (Keenan, Evans & Crowley, 2016).

Následující konkrétní příklady kontaktů s vrstevníky se víceméně uskutečňují ve výchovných zařízeních, protože podle školského zákona (561/2004 Sb.) jsou to zařízení která „poskytují služby a vzdělávání, které doplňují vzdělávání ve školách nebo s nimi přímo souvisejí, nebo zajišťují ústavní ochrannou výchovu či preventivní výchovnou péči“. V našem pohledu máme na mysli všechna zařízení, kde se objevuje výchova jako jedna z hlavních záležitostí (Kraus, 2008, s. 101).

4.1 Jesle

Dětské jesle jsou zařízením poskytujícím odbornou péči pro děti do tří let.

Dětské jesle pro děti do tří let byly už od svých počátků méně oblíbené než klasické mateřské školy pro děti ve věku tři až pět let. Navštěvovalo je méně než 1 % dětí do tří let. Celkově se v České republice možnost navštěvovat jesle nestala oblíbenou a ani stát do ní neinvestuje. Podle některých výzkumů, například výzkumu ve spolupráci Masarykovy univerzity a Ministerstva práce a sociálních věcí, se ukázalo, že lidé ve věku 20 až 30 let raději podporují, podporu matek na mateřské dovolené, aby s dítětem mohly zůstat co nejdéle, přesněji 64,9 %. Další výzkum mladých rodin ve věku 20 až 33 let taktéž ukazuje preferenci finančních příspěvků rodinám (Hašková, Saxonberg & Mudrák, 2012).

I přes neoblíbenost dětských jeslí se stále v České republice vyskytují a rodiče mají možnost do nich své děti dát. I v takto mladém dětském věku zde může docházet ke kontaktu, a dokonce interakci mezi vrstevníky.

4.2 Dětské skupiny

Dalším případem, kdy mohou děti navázat kontakt se svými vrstevníky, jsou v dnešní době i dětské skupiny.

Jsou to soukromá zařízení, která poskytují péči dětem od jednoho roku do zahájení povinné školní docházky. Tyto skupiny mohou být jednodušší a pružnější alternativou mateřských škol, ale i dřívějších jeslí (Pilík, 2017).

4.3 Kroužková činnost

Do kroužkové činnosti můžeme zařadit volnočasové a zájmové aktivity dítěte. Podle Hofbauera (2004) obsahují v poslední době aktivity volného času, výrazné a rozsáhlé různorodé spektrum činností, které mají různorodý obsah, způsob realizací a také odlišné odborné specializace a výchovné náročnosti.

„Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“ (Pávková a kol., 2002, s. 92)

Zájmy můžeme rozdělit na základě časového trvání, úrovně činnosti, koncentrace, společenské hodnoty a také samozřejmě podle obsahu. Podle obsahu je potom dále můžeme rozdělit na společenskovední, tělovýchovné, pracovní technické, sportovní a turistické, přírodovědně-ekologické a také esteticko-výchovné (Hájek, Hofbauer & Pávková, 2002).

Zájmová činnost, která se děje pravidelně, se uskutečňuje v zájmových útvarech, což je vyšší pojmenování, které zahrnuje obvykle některé z těchto označení:

„**Kroužek** je menší zájmový útvar, jehož činnost směřuje zpravidla na vnitřní obohacení členů, zaměřuje se na vnitřní život útvaru.“ (Hájek, Hofbauer & Pávková, 2002, s. 122) **Soubor** nebo **klub**, kdy souborem myslíme útvar, jehož činnost je většinou zaměřena na veřejnou produkci činnosti, například pěvecký soubor, taneční soubor apod. Klubem myslíme útvar, který má uvolněnější organizační strukturu a také zde může převažovat receptivní

činnost členů, například klub filmový apod. Jako příklad příležitostné zájmové činnosti můžeme uvést soutěže, výlety, exkurze apod. Specifickou formou jsou i příměstské prázdninové tábory (Hájek, Hofbauer & Pávková, 2002).

Hájek, Hofbauer & Pávková (2002) uvádějí i konkrétní typy zařízení, která se podílejí na ovlivňování volného času dětí a mládeže. Patří sem například střediska pro volný čas dětí a mládeže, základní umělecké školy, různá občanská sdružení, sdružení dětí a mládeže, sportovní organizace apod.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

V praktické části bakalářské práce jsme se zaměřili na samotnou realizaci výzkumu, kterým jsme se pokusili nastínit pohledy a názory rodičů dětí předškolního věku ze Zlínského kraje na problematiku vstupu jejich dětí do mateřské školy. V následujících podkapitolách se budeme zabývat konkrétní metodologií výzkumu, popíšeme cíl, výzkumné otázky, hypotézy, výzkumný vzorek, použitou metodu a nástroj výzkumu. V předposlední kapitole popíšeme výsledky výzkumu a v poslední kapitole doporučení pro praxi.

5.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je zjistit, které sociální aspekty ovlivňují adaptaci dítěte do mateřské školy z pohledu rodičů.

5.1.1 Výzkumné otázky

- VO1.:** Které sociální aspekty podle rodičů působí na vstup dítěte do mateřské školy pozitivně?
- VO2.:** Které sociální aspekty podle rodičů působí na vstup dítěte do mateřské školy negativně?

5.1.2 Stanovení hypotéz

Na základě stanoveného cíle jsme vytvořili hypotézy, které se dále pokusíme ověřovat.

- [H1]** Děti, které navštěvovaly před vstupem do mateřské školy i jiné zařízení (kroužky, jesle, apod.) budou mít z pohledu rodičů hladší vstup a průběh adaptace v mateřské škole než děti, které nenavštěvovaly žádné zařízení.
- [H2]** Děti, které mají sourozence, budou mít hladší vstup a průběh adaptace do MŠ než děti, které sourozence nemají.
- [H3]** Děti, které jsou z neúplné rodiny, budou mít těžší vstup a delší průběh adaptace než děti, které pochází z rodiny úplné.
- [H4]** Děti, které se před vstupem do mateřské školy stýkaly s širší rodinou, budou mít hladší vstup a následnou adaptaci do mateřské školy než děti, které se s širší rodinou nestýkají.

5.2 Výzkumná metoda a nástroj

Jako výzkumnou metodu jsme zvolili dotazník, na základě zvolené metody jsme vytvořili výzkumný nástroj, kterým byl dotazník pro rodiče dětí předškolního věku ze Zlínského kraje.

Jak už naznačuje název, slovo dotazník je spojeno s dotazováním a otázkami. Je to způsob, jak můžeme klást otázky a získávat na ně odpovědi písemnou formou (Gavora, 2010).

Dotazník je metoda, která je určena pro sběr dat, obsahuje baterii psaných výroků či otázek, na které respondenti reagují dle zadaných instrukcí (volně podle Vogt, Johnson, 2011, s. 316 in Chráska a Kočvarová, 2015).

Osobu, která dotazník vyplňuje, nazýváme respondentem a jednotlivé otázky nazýváme položkami.

Jak už bylo řečeno, dotazník byl určen pro rodiče dětí předškolního věku, které navštěvují mateřskou školu. V dotazníku se objevuje úvodní část, která obsahuje název dotazníku a představení. Je zde také uvedeno, že dotazník je anonymní a slouží pouze pro výzkum v rámci bakalářské práce. Na závěr úvodní části dotazníku je poděkování za jeho vyplnění.

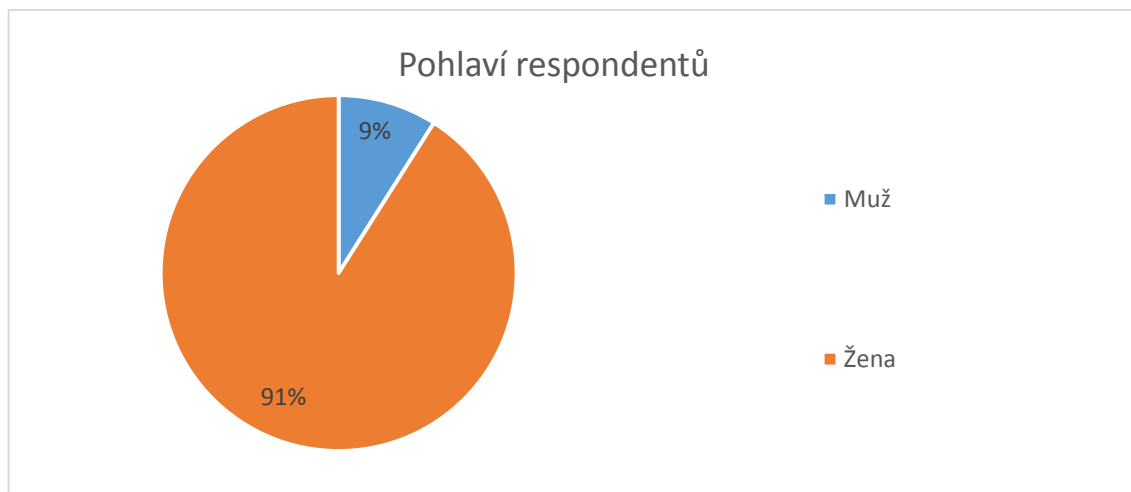
Dotazník obsahuje celkem 22 položek, na začátku dotazníku jsou položky demografické a osobní, které zjišťují informace o respondentech, dále se objevují otázky zaměřené na informace o dítěti. Střídají se zde položky uzavřené, na které ve většině případech navazují položky otevřené. Dále jsou zde položky polootevřené a objevují se i škálové.

Získaná data z dotazníkového šetření byla poté dále zpracována a přepsána do programu Microsoft Excel. Zpracované položky byly pro přehlednost znázorněny pomocí grafů.

5.3 Výzkumný vzorek

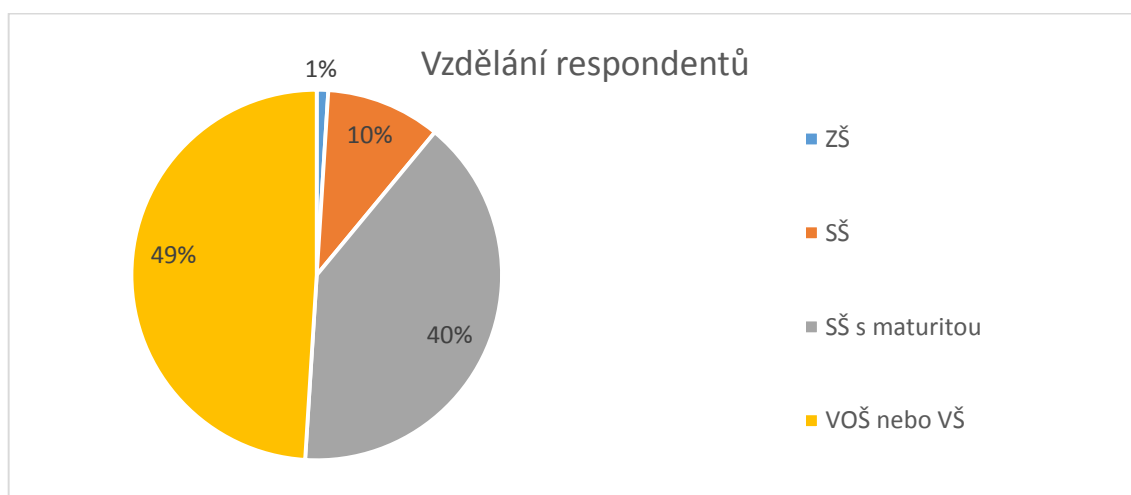
Výzkumný vzorek, díky kterému se realizovalo výzkumné šetření, tvořili rodiče dětí předškolního věku, jejichž dítě navštěvovalo mateřskou školu. Výzkumné šetření bylo určeno pro rodiče ve Zlínském kraji. Výzkumný vzorek byl zvolen dostupný.

Pro konkretizaci výzkumného vzorku uvádíme zpracované demografické položky.

Graf 1: Pohlaví respondentů

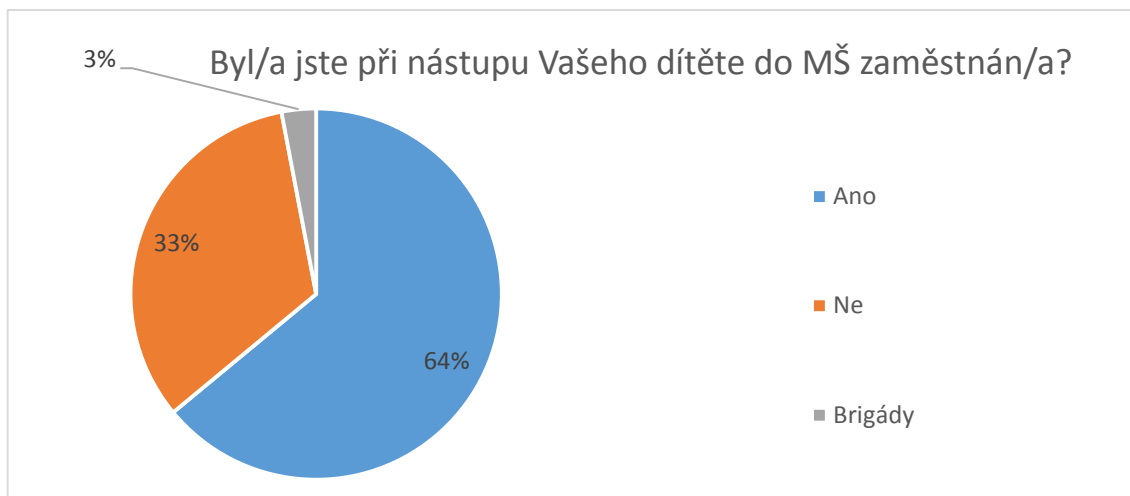
V Grafu 1 můžeme vidět, že našeho výzkumu se zúčastnilo celkem 100 respondentů, z toho 9 % mužů a 91 % žen.

Graf: 2 Vzdělání respondentů

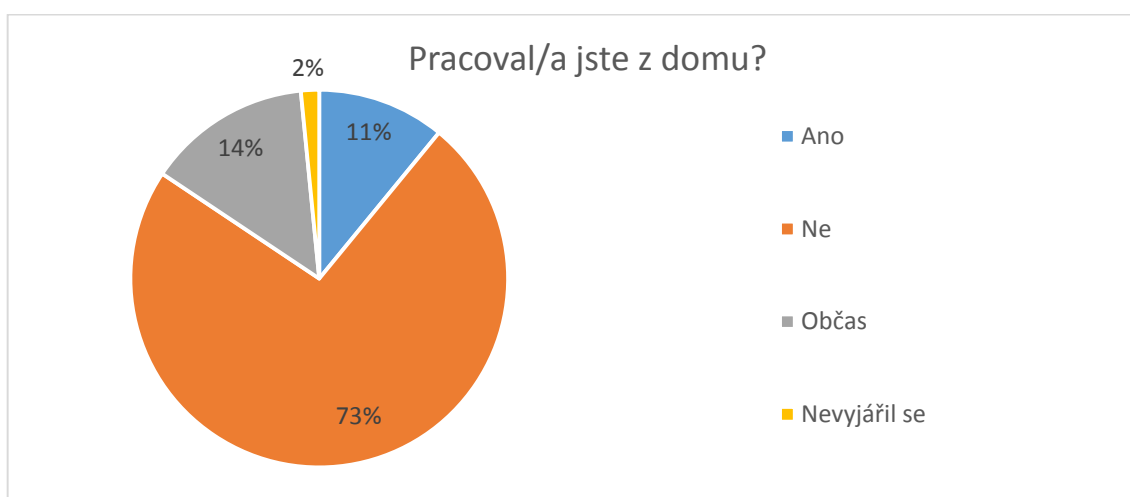
V Grafu 2 vidíme, že z celkového počtu 100 respondentů mělo jen 1 % rodičů základní vzdělání, 10 % rodičů vzdělání středoškolské, 40 % rodičů vzdělání středoškolské s maturitou, a nejvíce, 49 % rodičů mělo vyšší nebo vysokoškolské vzdělání.

Nyní můžeme vidět informační otázky o respondentech.

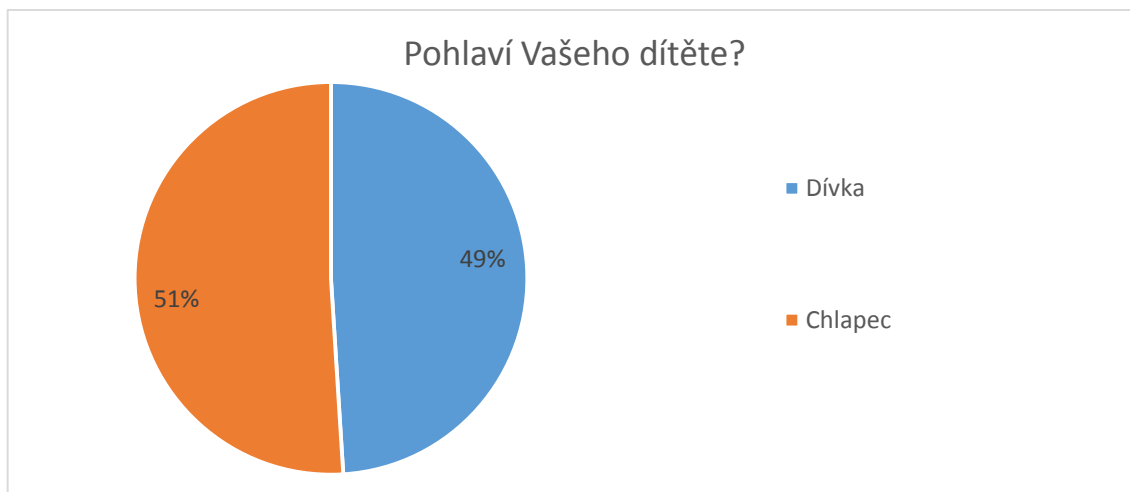
Graf 3: Zaměstnanost respondentů

V Grafu 3 sledujeme, že z celkového počtu 100 respondentů, při vstupu jejich dítěte do mateřské školy bylo 64 % zaměstnáno, 33 % nepracovalo a 3 % chodila na různé brigády.

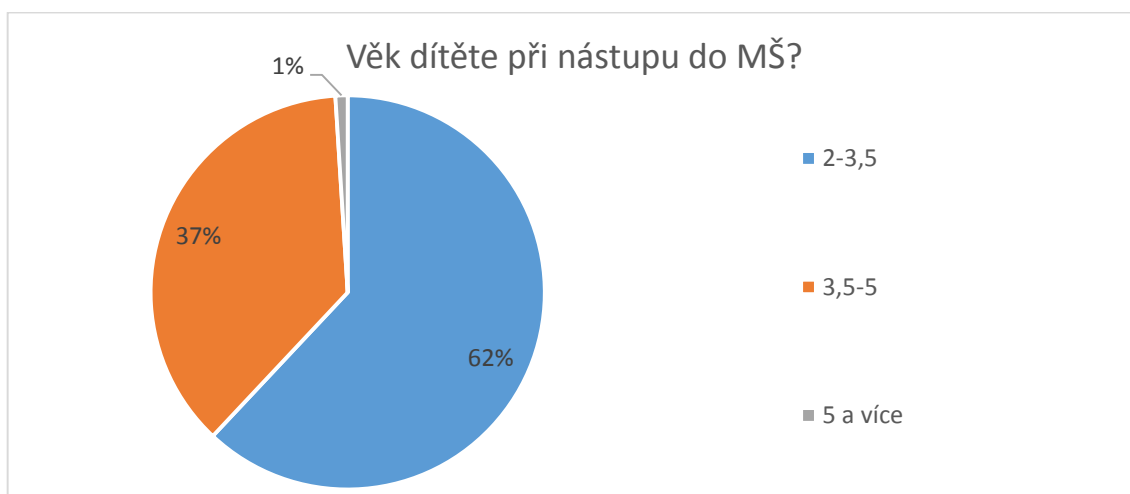
Graf 4: Místo výkonu práce

V Grafu 4 vidíme, že ze zaměstnaných respondentů pracovalo z domu 11 %, 73 % z domu nepracovalo, 14 % pracovalo z domu občas a 2 % se nevyjádřila.

Graf 5: Pohlaví dítěte

V Grafu 5 můžeme vidět procentuální vyjádření pohlaví dítěte našich respondentů – 51 % respondentů mělo chlapce a 49 % respondentů mělo dívku.

Graf 6: Věk při nástupu do MŠ

V Grafu 6 sledujeme věk dítěte při nástupu do mateřské školy. Zde 62 % respondentů uvádělo, že jejich dítě nastoupilo do mateřské školy ve dvou až třech a půl letech 37 % uvedlo, že jejich dítě nastoupilo ve třech a půl až pěti letech a jen 1 % uvedlo, že jejich dítě nastoupilo v pěti a více letech.

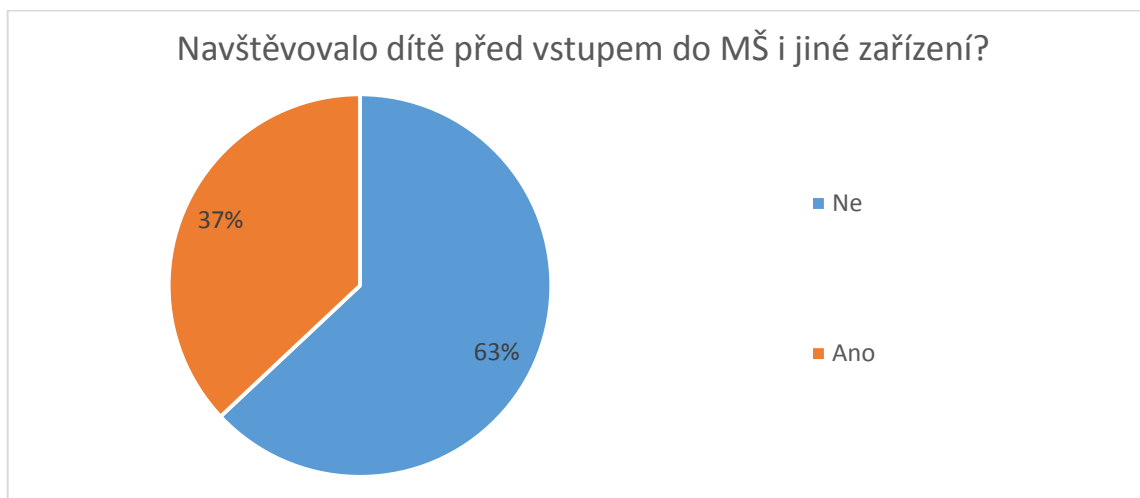

6 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT A JEJICH INTERPRETACE

Zde se budeme věnovat ověřování stanovených hypotéz a výzkumným otázkám.

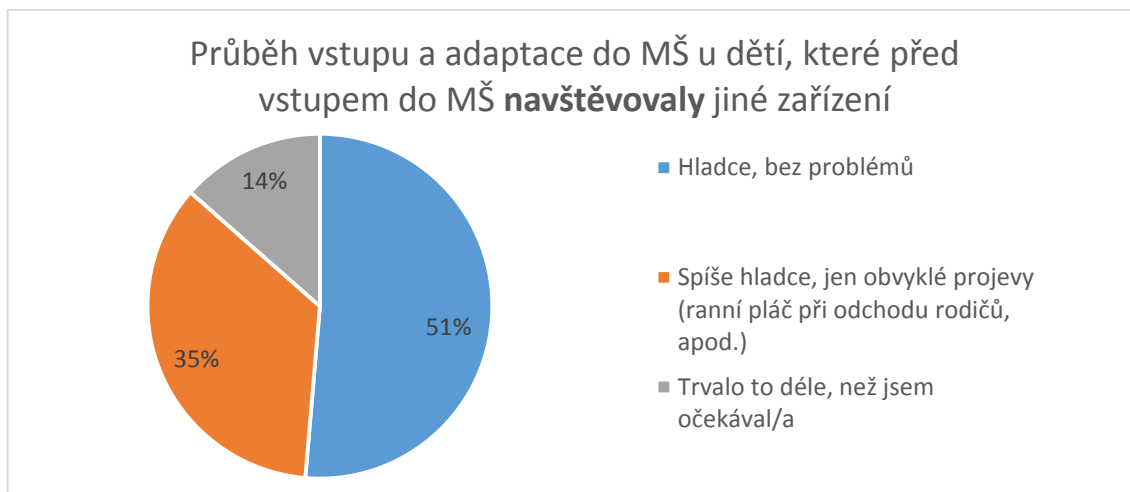
6.1 Hypotéza č. 1

Děti, které navštěvovaly před vstupem do mateřské školy i jiné zařízení (kroužky, jesle, apod.) budou mít z pohledu rodičů hladší vstup a průběh adaptace v mateřské škole než děti, které nenavštěvovaly žádné zařízení.

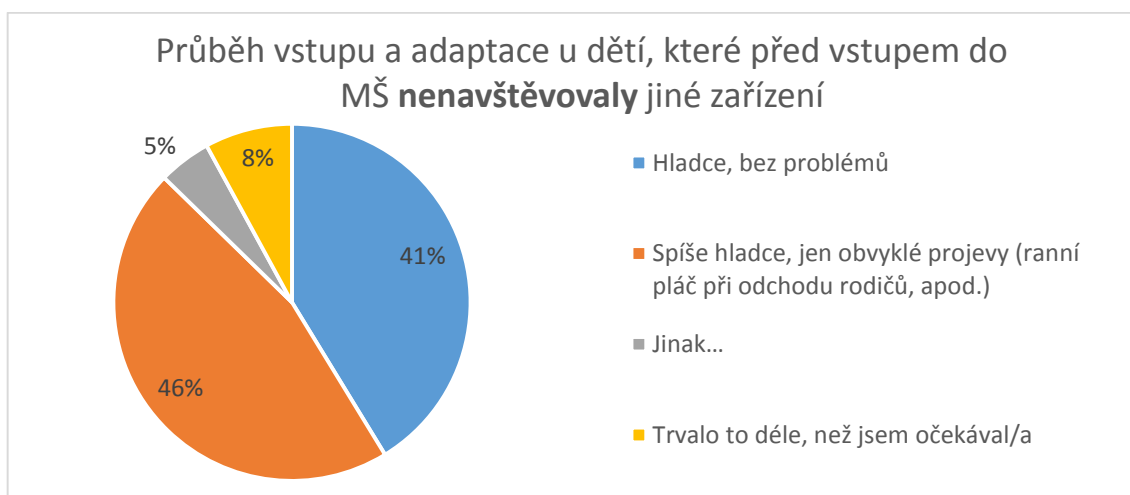
Graf 7: Navštěvování jiných zařízení dítětem

V Grafu 7 sledujeme procentuální vyjádření navštěvování jiných zařízení dětmi před vstupem do mateřské školy. Z celkového počtu 100 uvedlo 37 % respondentů, že jejich dítě před vstupem do mateřské školy navštěvovalo nějaké jiné zařízení. Respondenti poté tato zařízení konkretizovali, nejvíce jejich děti navštěvovaly jesle, kroužek plavání či jiné sportovní aktivity, dětské kluby, dětské skupiny, dětská centra apod. Naproti tomu 63 % respondentů uvedlo, že jejich dítě před vstupem do mateřské školy nenavštěvovalo žádné jiné zařízení.

Graf 8: Vstup a adaptace u dětí, které navštěvovaly jiné zařízení

V Grafu 8 vidíme průběh vstupu a adaptace do MŠ u dětí, které před vstupem navštěvovaly i jiné zařízení. Z počtu respondentů, kteří odpověděli **ano** na otázku, zda jejich dítě před nástupem do mateřské školy navštěvovalo jiné zařízení (37), uvedlo 51 % z nich, že jejich dítě mělo adaptaci hladkou a bez problémů. Dále 35 % uvádělo, že adaptace probíhala spíše hladce, ale objevovaly se obvyklé adaptační problémy, konkrétněji uváděli ranní pláč, který se ale nejvíce vyskytoval jen při příchodu dítěte do třídy, dále také uváděli nechuť ráno vstávat nebo netěšení se do mateřské školy. Jen 14 % respondentů uvedlo, že adaptace jejich dítěte trvala déle, než očekávali, konkrétně uváděli případy jako dlouhotrvající nechuť k jídlu a pití, nekomunikace s ostatními dětmi apod.

Graf 9: Vstup a adaptace u dětí, které nenavštěvovaly jiné zařízení

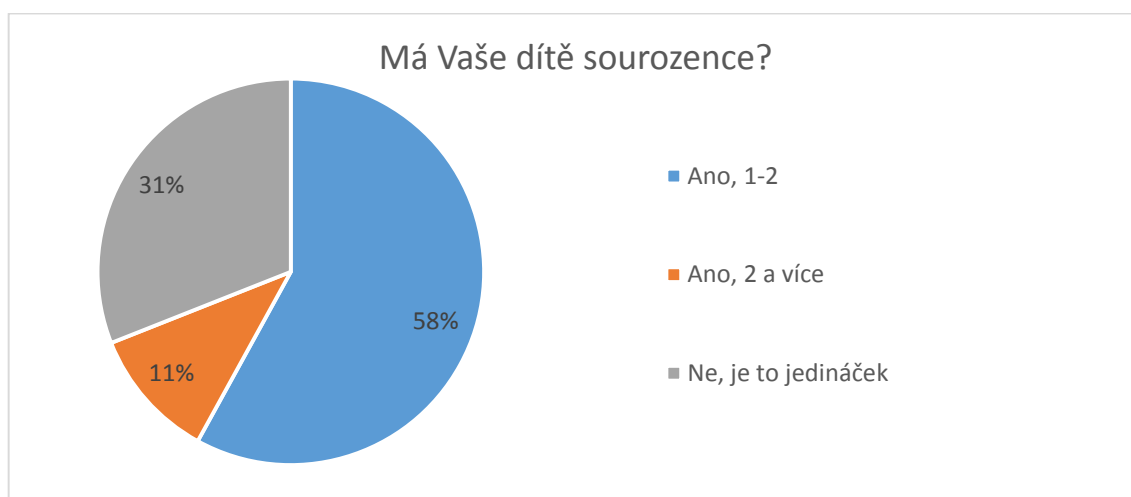
V Grafu 9 můžeme vyčíst, že z počtu respondentů, kteří odpověděli **ne** na otázku, zda jejich dítě před nástupem do mateřské školy navštěvovalo jiné zařízení (63), uvedlo 41 % respondentů, jejichž děti před vstupem do mateřské školy nenavštěvovaly žádné jiné zařízení, měly

podle rodičů vstup a adaptaci hladkou a bez problémů, u 46 % se objevovaly jen obvyklé projevy či problémy, například ranní pláč, ostych před ostatními nebo stesk po rodičích. Jen 5 % zvolilo možnost jinak, kdy konkrétněji respondenti popisovali průběh, například se zde objevilo: „Po 2 měsících jsem syna ze školky vzala, začalo se mu stýskat, dlouhé týdny se to nijak nelepšilo a mělo to velmi negativní vliv na něj i na celý náš rodinný život.“ nebo „První tři měsíce bez problému, později byla hodně plačtivá.“

Osm procent zvolilo možnost, že adaptace trvala déle, než očekávali, dále potom popisovali adaptaci ve srovnání s prvním dítětem nebo že to pro dítě byla obrovská změna či že, i když se dítěti v mateřské škole líbilo, tak dělalo dlouho „scény“ a plakalo.

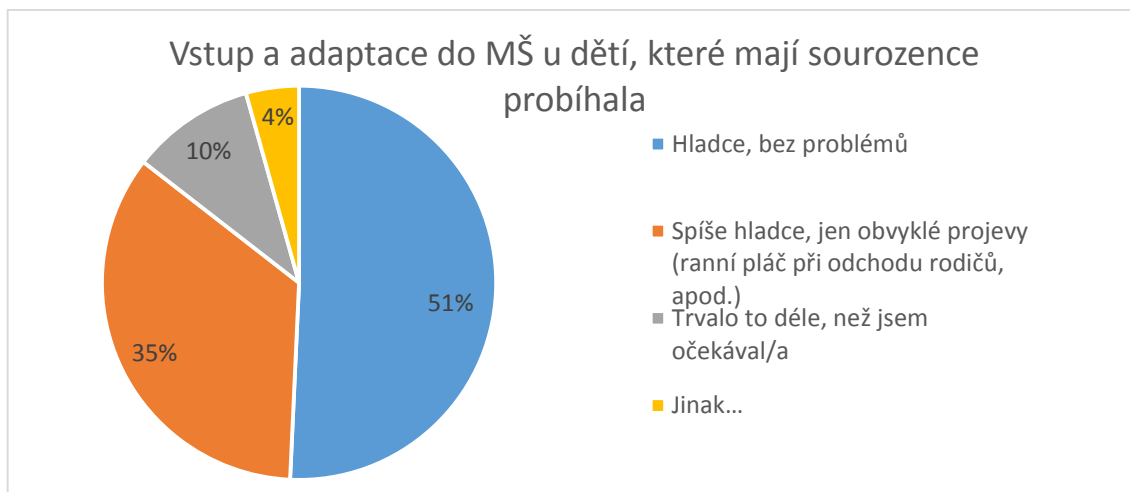
6.2 Hypotéza č. 2

Děti, které mají sourozence, budou mít hladší vstup a průběh adaptace do MŠ než děti, které sourozence nemají.

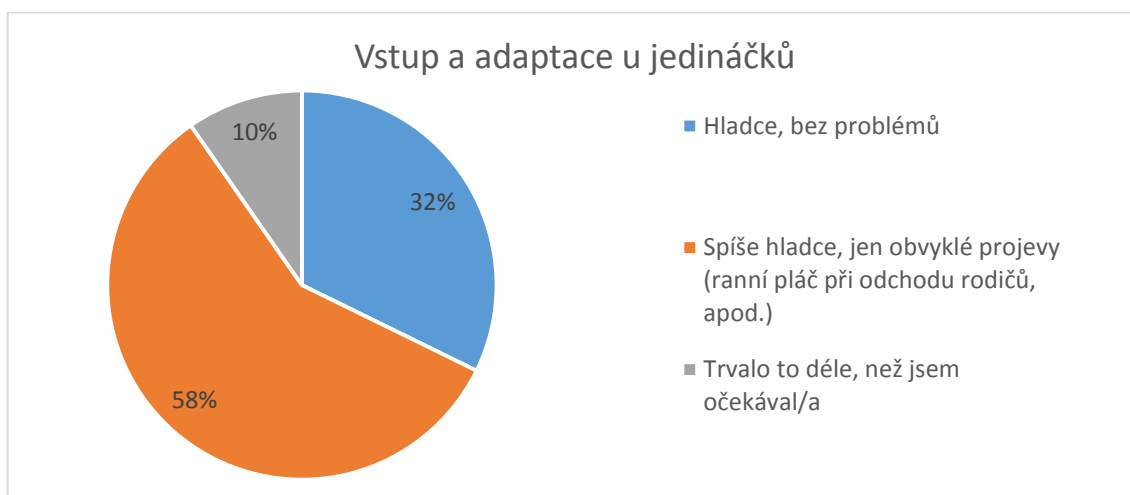
Graf 10: Sourozenci

V Grafu 10 vidíme, že z celkového počtu respondentů odpovědělo 69 %, že jejich dítě má sourozence, z toho 58 % jednoho nebo dva a 11 % více než dva. Zbýlých 31 % respondentů uvádělo, že je jejich dítě jedináček a sourozence nemá.

Graf 11: Vstup a adaptace u dětí se sourozenci

V Grafu 11 můžeme vysledovat, že z počtu 69 respondentů, jejichž děti mají sourozence, uvedlo 51 %, že vstup a adaptace jejich dítěte probíhala hladce a bez problémů, adaptaci s obvyklými problémy jako je ranní pláč apod. uvedlo 35 % respondentů. Jen 10 % uvádělo, že vstup a následná adaptace trvala déle, než očekávali, a 4 % uvedlo, že to probíhalo jinak, kde potom blíže popisovali, například, že jejich dítě dosud, ani v šesti letech moc nemluví a ve školce nekomunikuje s ostatními, nebo že své dítě po dvou měsících z mateřské školy vzali, protože to bylo těžké jak pro dítě, tak pro rodinu apod.

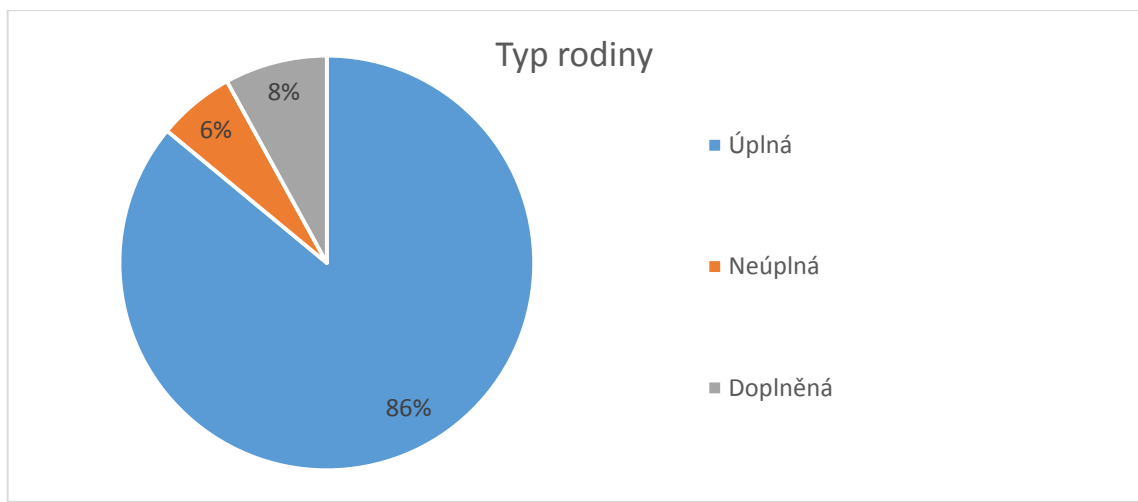
Graf 12: Vstup a adaptace u jedináčků

V Grafu 12 sledujeme průběh vstupu a následné adaptace u dětí, které jsou jedináčky. Z 31 respondentů, kteří uvedli, že je jejich dítě jedináček, probíhal nástup a následná adaptace do MŠ hladce a bez problémů u 32 % dětí, u 58 % se objevovaly obvyklé problémy

a 10 % uvedlo, že adaptace probíhala déle, než předpokládali a konkrétně uváděli tyto projevy: dítě nechce v mateřské škole jíst ani pít, dítě se nezapojuje vůbec do společných aktivit, dítě si nehraje a již půl hodiny před příchodem rodičů sedí u dveří a rodiče vyhlíží apod.

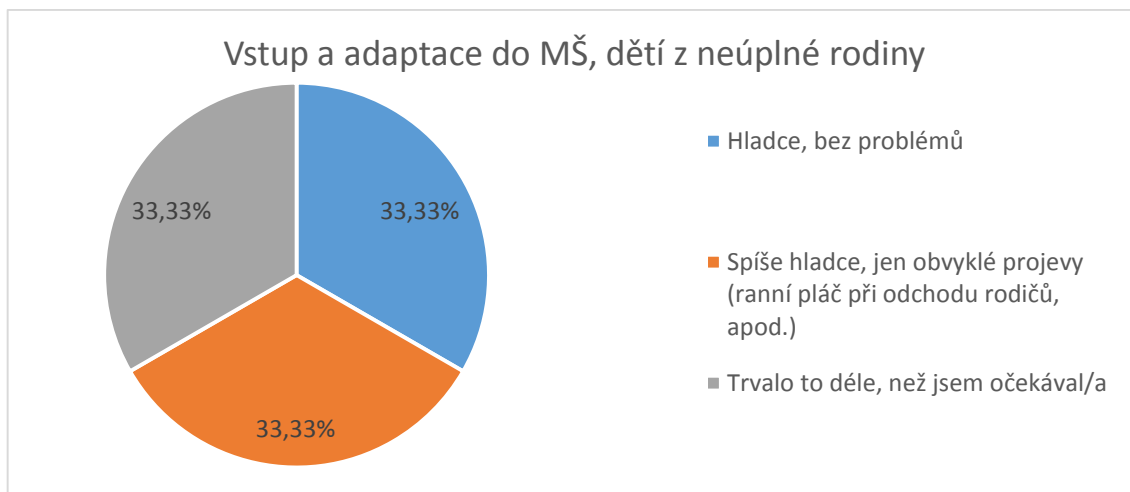
6.3 Hypotéza č. 3

Děti, které jsou z neúplné rodiny, budou mít těžší vstup a delší průběh adaptace než děti, které pochází z rodiny úplné.

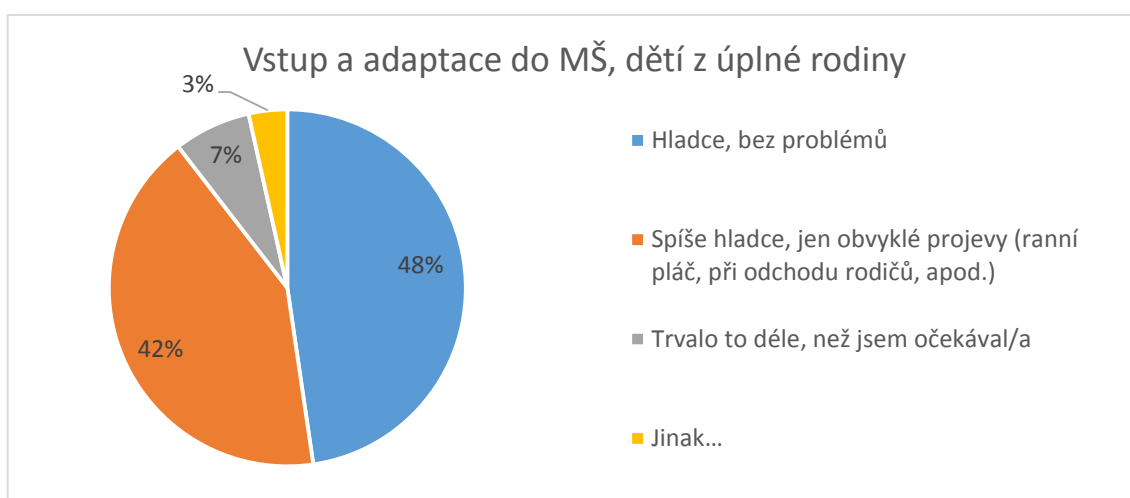
Graf 13: Typy rodiny

V Grafu 13 vidíme rozložení našich respondentů na základní typy rodin. Z celkového počtu 100 respondentů tvoří 86 % z nich rodinu úplnou, což znamená matka, otec a dítě/děti. Jen 6 % tvoří rodinu neúplnou, kdy chybí jeden z rodičů, a 8 % tvoří rodinu doplněnou, to znamená, že rodiče z rodiny neúplné si našli nového partnera a vytvořili tak rodinu doplněnou.

Graf 14: Vstup a adaptace dětí z neúplné rodiny

V Grafu 14 můžeme vidět, že z celkového počtu dětí z neúplných rodin (6) mělo vstup a následnou adaptaci do MŠ hladkou a bez problémů 33,33 % dětí, stejně tak s obvyklými problémy 33,33 % dětí a 33,33 % respondentů uvedlo, že celkový nástup a následná adaptace trvala déle, než očekávali, kdy uváděli dlouhodobou nechuť k jídlu a taky problém „najít si kamarády“.

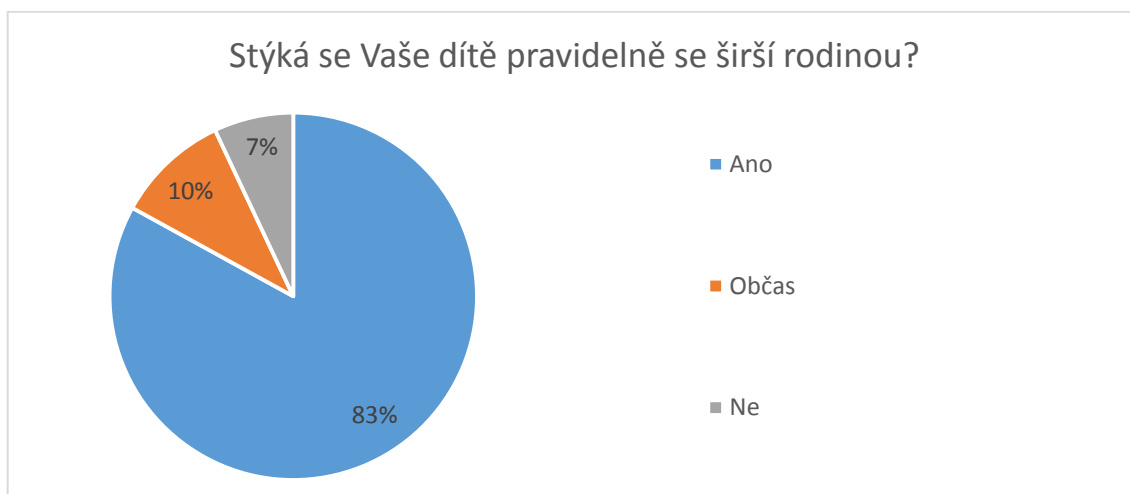

Graf 15: Vstup a adaptace dětí z úplné rodiny

V Grafu 15 vidíme, že vstup a adaptace u dětí z úplné rodiny probíhala dle pohledu rodičů ze 48 % hladce a bez problémů, 42 % uvádělo možnost spíše hladce, jen obvyklé projevy a 7 % uvedlo, že nástup a adaptace jejich dítěte trvala déle, než očekávali, a 3 % uvedli jinak, konkrétně popisovali hladce vstup do mateřské školy, ale následný zlom asi po dvou měsících, kdy začalo být dítě hodně plačtivé, nebo že adaptace byla tak náročná pro dítě a rodinu, že ho nakonec z mateřské školy vzali zpět domů.

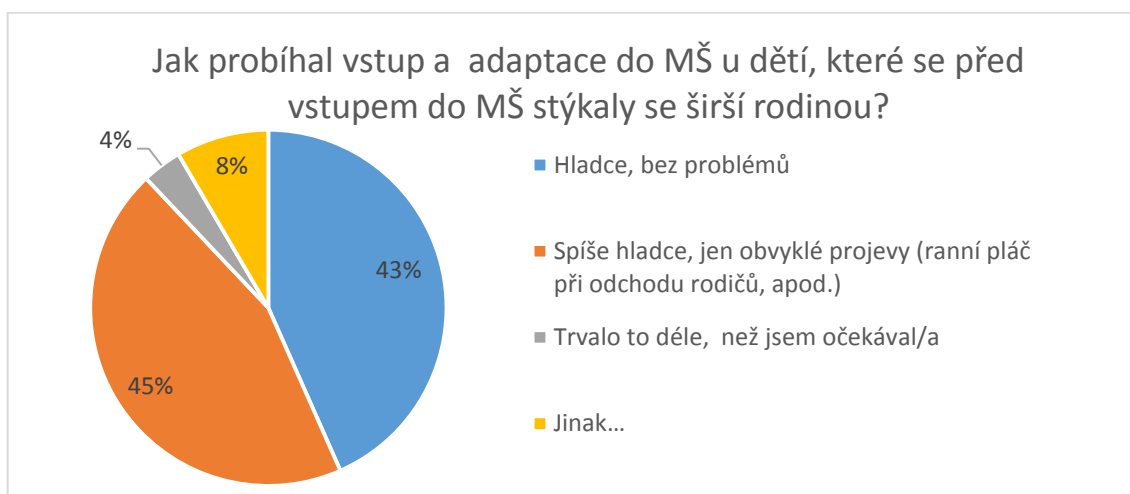
6.4 Hypotéza č. 4

Děti, které se před vstupem do mateřské školy stýkaly se širší rodinou, budou mít hladší vstup a následnou adaptaci do mateřské školy než děti, které se s širší rodinou nestýkají.

Graf 16: Styk se širší rodinou

Z Grafu 16 můžeme vyčíst, že z celkového počtu respondentů odpovídalo 83 %, že se jejich dítě stýká pravidelně se širší rodinou, jako jsou prarodiče, tety, strýcové či bratraci a sestřenice. Deset procent z nich uvedlo, že se s širší rodinou stýkají jen občas a 7 % se dokonce vůbec nestýká s širší rodinou.

Graf 17: Vstup a adaptace dětí, které se stýkají s širší rodinou

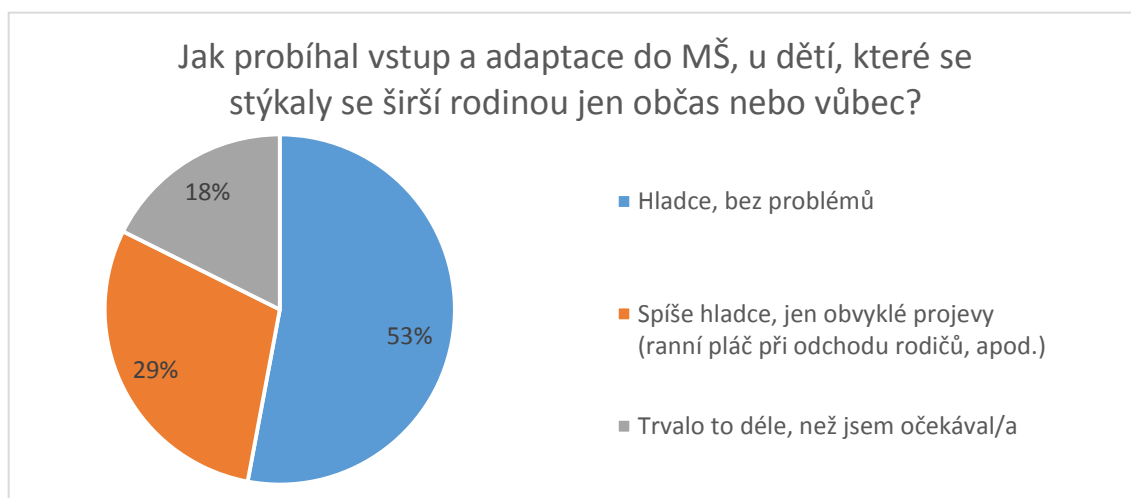
Z Grafu 17 můžeme vyčíst, že z počtu 83 respondentů, kteří odpověděli, že se jejich dítě pravidelně stýkalo s širší rodinou před vstupem do mateřské školy, uvedlo 43 %, že vstup do mateřské školy probíhal hladce a bez problémů, 45 % uvádělo, že se vyskytovaly jen obvyklé problémy, konkrétněji popisovali výjimečný ranní pláč, ostych před ostatními ve

třídě nebo nejistota z nového prostředí. Jen 8 % respondentů uvedlo možnost jinak, blíže potom popisovali, že po dvou měsících dítě vzali zpátky domů, nebo že ani teď v šesti letech dítě moc nemluví a nekomunikuje. Nebo že zpočátku byl vstup hladký, ale po dvou měsících bylo dítě hodně plačtivé. Čtyři procenta respondentů uváděla, že adaptace trvala déle, než očekávali, konkrétně popisovali:

„Trvalo to dlouho, i když bylo v MŠ spokojené, často ráno plakalo a dělalo scény... trvalo to skoro 2,5 roku, než si zvyklo... přesto o školce mluvilo hezky, mělo rádo pí učitelku a kamarády“

„Dlouho trvalo, než si našel nějaké kamarády, se kterými jsme se potom i navštěvovali, ze začátku byl sám, moc se nezapojoval. Odpoledne na mě ve školce čekal třeba již 30 minut u dveří a vyhlížel mě. Asi až po třech měsících se stávalo, že jsem pro něj přišla a on si hrál a nechtěl jít domů.“

Dále se potom objevovalo, že se dítě začalo zapojovat až nejdříve před Vánoci, nebo že dítě v mateřské škole odmítalo cokoli jíst a pít.

Graf 18 Vstup a adaptace dětí, které se nestýkají s širší rodinou

V Grafu 18 vidíme, že u dětí, které se stýkaly s širší rodinou jen občas, anebo vůbec, odpovídali respondenti následovně – 53 % uvedlo, že vstup a adaptace jejich dítěte probíhala hladce a bez problémů, 29 % uvedlo, že se objevovaly jen obvyklé projevy, specifitěji uváděli:

„Dcera byla zvyklá beze mne být, občas se jí ale do školy nechtělo, měla strach z nucení do jídla od učitelek.“

„Z počátku to bylo bez problémů, ale pokud jsme byli delší dobu doma (nemoc, Vánoce), plakávala a do školky nechtěla, ale brzy to přešlo.“

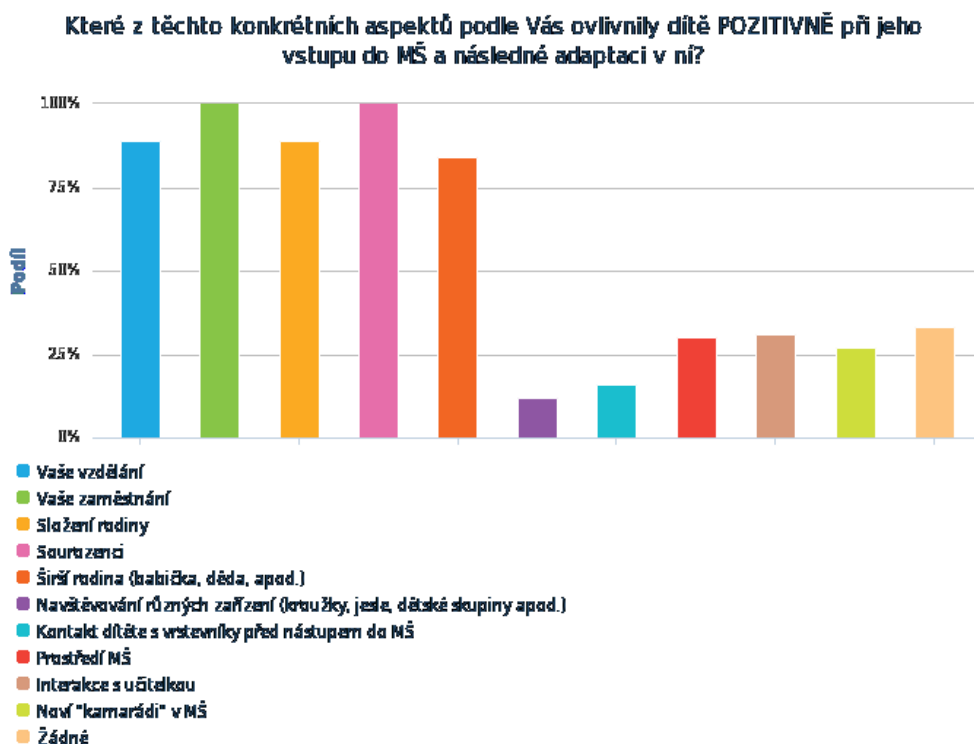
Jen 18 % respondentů uvedlo, že adaptace jejich dítěte trvala déle, než očekávali, pro příklad uvádím odpovědi respondentů: „Bylo to celkově delší, než u předchozího dítěte. Myslím, že za to mohlo hlavně to, že si už od začátku Anežka nesedla s paní učitelkou.“ nebo „Trvalo to skoro 4 měsíce, než si zvykl, teď už je ale v pohodě.“

6.5 Výzkumné otázky

Na základě hlavního cíle výzkumu jsme zjišťovali, které konkrétní sociální aspekty mohou ovlivňovat vstup dítěte do mateřské školy. Na základě cíle byly stanoveny dvě výzkumné otázky, a to které aspekty ovlivňují vstup pozitivně a které negativně. V dotazníku jsme použili právě rozdělení na aspekty ovlivňující dítě POZITIVNĚ a aspekty ovlivňující dítě NEGATIVNĚ. Také jsme zde zařadili aspekty, které nemusí na dítě působit hned při vstupu do mateřské školy, ale až v následné adaptaci do ní. V následujících grafech uvidíme právě pohled rodičů na konkrétní aspekty. Respondenti zde mohli zvolit více než jednu možnost odpovědi.

Výzkumná otázka č. 1:

VO1.: Které sociální aspekty podle rodičů působí na vstup dítěte do mateřské školy pozitivně?

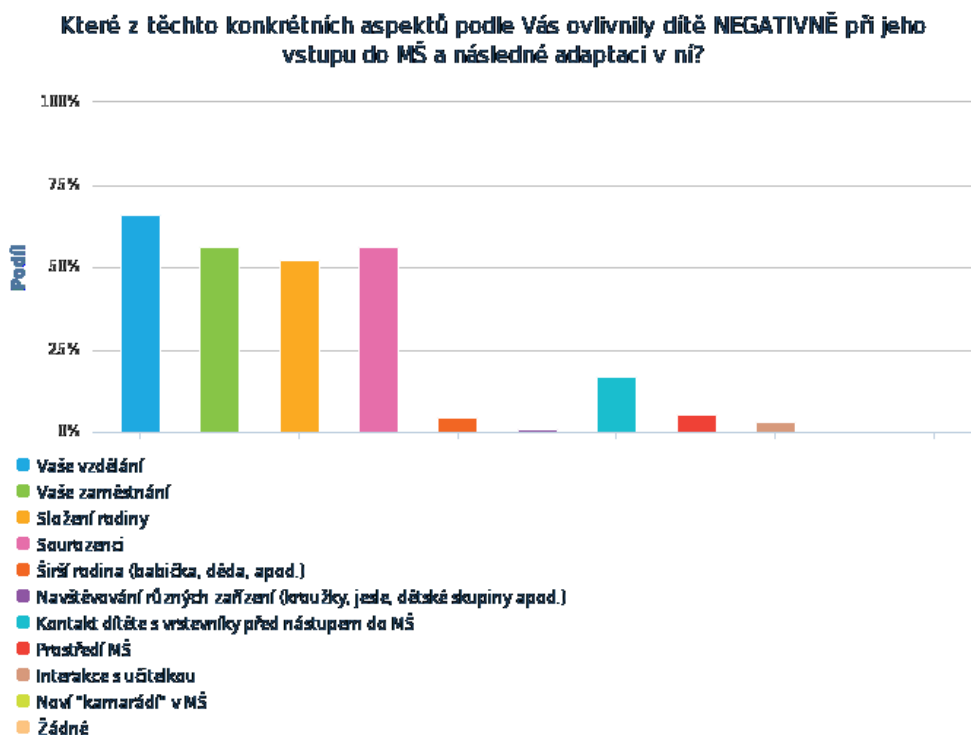

Graf 19: Pozitivně ovlivňující aspekty

V Grafu 19 můžeme vidět, které aspekty z pohledu rodičů ovlivňují vstup a následnou adaptaci do mateřské školy pozitivně. Sto procent respondentů uvádělo jako pozitivní aspekty jejich zaměstnání a sourozence dítěte, 89 % respondentů uvádělo jejich vzdělání a složení rodiny a 84 % uvádělo širší rodinu. Dále 33 % zvolilo možnost, že žádné tyto aspekty neovlivnily vstup a následnou adaptaci jejich dítěte do mateřské školy, 31 % uvádělo aspekt kontaktu s učitelkou mateřské školy a 30 % uvádělo prostředí mateřské školy. Další aspekty, jako jsou kontakt s novými „kamarády“ (vrstevníky), kontakt s vrstevníky před vstupem do mateřské školy nebo navštěvování různých jiných zařízení před vstupem do mateřské školy uváděli respondenti jen z méně než 25 %.

Výzkumná otázka č. 2:

VO2.: Které sociální aspekty podle rodičů působí na vstup dítěte do mateřské školy negativně?

Graf 20: Negativně ovlivňující aspekty

V Grafu 20 vidíme, které aspekty dle názoru rodičů negativně ovlivňují vstup a následnou adaptaci dítěte do mateřské školy. Nejvíce respondenti uváděli jako negativně působící aspekty jejich vzdělání (66 %), jejich zaměstnání (56,4 %), sourozence (56,4 %) a složení

jejich rodiny (52,1 %). Další aspekty, jako jsou kontakt s vrstevníky před vstupem do mateřské školy, prostředí mateřské školy, širší rodina nebo kontakt dítěte s učitelkou uváděli respondenti z méně než 20 %. A možnost žádná, se zde neobjevila vůbec.

7 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

7.1 Hypotéza č. 1

[H1]: Děti, které navštěvovaly před vstupem do mateřské školy i jiné zařízení (kroužky, jesle apod.) budou mít z pohledu rodičů hladší vstup a průběh adaptace v mateřské škole než děti, které nenavštěvovaly žádné zařízení.

Tuto hypotézu můžeme potvrdit, protože děti, které před vstupem do mateřské školy navštěvovaly i nějaké jiné zařízení, jako jsou například kroužky, dětské skupiny či jesle, měly z pohledu rodičů hladký a bezproblémový vstup a průběh adaptace do mateřské školy, a to přesně z 51 % z celkově dotazovaných. Zatímco u dětí, které tyto zařízení nenavštěvovaly, respondenti uváděli hladký a bezproblémový průběh jen ze 41 %.

7.2 Hypotéza č. 2

[H2]: Děti, které mají sourozence, budou mít hladší vstup a průběh adaptace do MŠ než děti, které sourozence nemají.

Předpoklad, že děti, které mají sourozence, budou mít hladší vstup a následnou adaptaci do mateřské školy se nám na základě výzkumu nepodařilo potvrdit. Jelikož u dětí které sourozence mají, probíhal vstup a následná adaptace z 86 % hladce jen s menšími problémy, zatímco procento dětí bez sourozenců, které mají hladký vstup a adaptaci do mateřské školy jen s menšími problémy, dosahovalo výše 90 %.

Můžeme tedy říct, že sourozenectví nemá při vstupu dítěte a následné adaptaci do mateřské školy zásadní vliv.

7.3 Hypotéza č. 3

[H3]: Děti, které jsou z neúplné rodiny, budou mít těžší vstup a delší průběh adaptace než děti, které pocházejí z rodiny úplné.

I když na první pohled z výzkumu vyplývá, že 66,66 % dětí z neúplné rodiny mělo adaptaci hladkou nebo jen s obvyklými projevy, a že 90 % dětí, které pocházejí z rodiny úplné, mělo adaptaci také hladkou, nebo jen s obvyklými projevy. Tudíž opravdu děti, které jsou z rodiny neúplné, mají adaptaci těžší a delší než děti, které pocházejí z rodiny úplné.

Stále ale tuto hypotézu nemůžeme potvrdit, a to z důvodu malého vzorku respondentů, kteří pocházejí z rodiny neúplné. Z celkového počtu respondentů (100), kteří odpovídali na

otázku, za jakou se dá považovat jejich rodina, zvolilo možnost „neúplná“ jen šest z nich. Zatímco možnost „úplná“ zvolilo osmdesát šest z nich a osm z nich zvolilo možnost „doplněná“.

7.4 Hypotéza č. 4

[H4]: Děti, které se před vstupem do mateřské školy stýkaly s širší rodinou, budou mít hladší vstup a následnou adaptaci do mateřské školy než děti, které se s širší rodinou nestýkají.

I když tuto hypotézu na základě výzkumu můžeme potvrdit, protože u dětí, které se s širší rodinou před vstupem do mateřské školy pravidelně stýkaly, probíhal vstup a následná adaptace do mateřské školy z 83 % hladce nebo jen s obvyklými adaptačními projevy. A u dětí, které se s širší rodinou nestýkaly vůbec nebo jen občas, mělo 82 % dětí vstup a následný průběh adaptace do mateřské školy hladký nebo jen s obvyklými projevy.

Dle názoru autorky tento jednocentní rozdíl je na potvrzení hypotézy nedostačující, a tak tuto hypotézu nemůžeme brát za zcela věrohodnou.

7.5 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1:

VO1.: Které sociální aspekty podle rodičů působí na vstup dítěte do mateřské školy pozitivně?

Na základě našeho výzkumu z pohledu rodičů, na vstup dítěte a následnou adaptaci do mateřské školy působí pozitivně následující aspekty, když tyto aspekty uvádělo 100 % respondentů.

- zaměstnání rodičů;
- sourozenci.

Následující aspekty uváděla více než polovina respondentů.

- vzdělání rodičů;
- složení rodiny;
- širší rodina.

Výzkumná otázka č. 2:

VO2.: Které sociální aspekty podle rodičů působí na vstup dítěte do mateřské školy negativně?

Na základě našeho výzkumu z pohledu rodičů, na vstup dítěte a následnou adaptaci do mateřské školy působí negativně následující aspekty, když tyto aspekty uvádělo více než polovina respondentů.

- vzdělání rodičů;
- zaměstnání rodičů;
- sourozenci;
- složení rodiny.

Na základě zodpovězení výzkumných otázek můžeme vidět, že respondenti uváděli stejné aspekty jak pozitivně, tak i negativně působící. V obou možnostech se objevovalo zaměstnání rodičů, jejich vzdělání, sourozenci dítěte a složení rodiny. Vždy tak záleží na konkrétním případě.

8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Na základě zpracovaných dat získaných od respondentů (rodičů dětí předškolního věku) a následné interpretaci výsledků výzkumného šetření vzniklo doporučení pro praxi mateřských škol, ale také doporučení pro rodiče dětí předškolního věku.

Doporučení pro praxi mateřských škol (vedení mateřské školy a vedoucí učitelky mateřské školy):

- Vytvářet více příležitostí k setkávání pro děti a jejich rodiče. Cíleně se zaměřit na děti, které se chystají v budoucnu navštěvovat jejich mateřskou školu.
Například možnost navštívit třídní besídku nejen rodiči stávajících dětí, ale i rodiči a dětmi, které do mateřské školy teprve nastoupí. Dát těmto dětem více prostoru na seznámení se s prostředím mateřské školy, pokusit se dohlédnout na to, aby opravdu rodiče s dětmi využili možnost navštívení mateřské školy dříve než při nástupu jejich dítěte do ní. Nabídnout rodičům těchto dětí možnost účasti na všech akcích, které mateřská škola pořádá.
- Vytvořit adaptační program, který by se začal uskutečňovat alespoň měsíc před nástupem dítěte do mateřské školy. Tento program by byl povinný pro děti, které v budoucnu nastoupí do dané mateřské školy.

Doporučení pro rodiče dětí předškolního věku (jejichž dítě bude v nejbližší době nastupovat do mateřské školy):

- Pokud to finanční prostředky dovolí, využít nabídky i jiných předškolních zařízení jako jsou jesle, dětské skupiny, dětské kluby a jiné další. Dát možnost dítěti setkávat se a seznamovat se s cizím prostředím, novým režimem dne a s vrstevníky dříve než při nástupu do mateřské školy.
- Navštěvovat různé kroužky a volnočasové aktivity, nabízené domovy dětí a mládeže, základními uměleckými školami, středisky volného času či dětskými centry a dalšími.
- Více navštěvovat události a aktivity nabízené mateřskými školami, pokud to mateřská škola umožňuje, tak ještě před vstupem dítěte do ní. Určitě využít možnost navštívit mateřskou školu na dnu otevřených dveří, dát příležitost dítěti seznámit se mateřskou školou dříve než při jeho nástupu.
- Pokud to rodinné vztahy umožňují, dát možnost dítěti setkávat se s prarodiči a jinou širší rodinou. Podporovat tím tak vztahy mezi generacemi.

ZÁVĚR

Cílem teoretické části bylo uvedení do problematiky vstupu dítěte do mateřské školy. Snažili jsme se popsat problematiku vstupu dítěte do mateřské školy a jeho následnou adaptaci na prostředí mateřské školy. A také definovat konkrétní sociální aspekty, které na něj působí ať už při vstupu, nebo při následné adaptaci v mateřské škole. Konkrétně to byl aspekt rodiny, kde spadá i pojem sourozenectví či širší rodina, dále potom aspekt kontaktu s vrstevníky, a to například v jeslích, dětských skupinách nebo v nejrůznějších dětských kroužcích. Tyto aspekty jsme potom dále využili pro vytvoření dotazníkového šetření.

Cílem praktické části bylo zjistit názory rodičů na ovlivňování vstupu dítěte do mateřské školy výše zmíněnými sociálními aspekty. Tento cíl byl na základě výzkumu splněn. Na základě stanovených výzkumných otázek bylo zjištěno, který z aspektů považují rodiče za pozitivně působící a který za negativně působící při vstupu dítěte do mateřské školy a následném procesu adaptace. Překvapivé bylo zjištění, že respondenti (rodiče) považovali některé aspekty jak za pozitivní, tak negativní. Zde můžeme vidět jeden z limitů výzkumu, a to nemožnost doptávat se respondentů na jednotlivé otázky a zjistit tak bližší informace o jejich odpovědích, z důvodu použití internetového dotazníkového šetření.

Dále se výzkum věnoval ověřování čtyř hypotéz, kdy jsme první z nich potvrdili a zjistili tak, že navštěvování kroužků a jiných zájmových činností před samotným nástupem do mateřské školy má pozitivní vliv na vstup a adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy. Druhou hypotézu se nám potvrdit nepodařilo, a z toho vychází, že na základě našeho výzkumu nemají sourozenci pozitivní vliv na vstup a adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy. Třetí hypotézu nemůžeme brát úplně za důvěryhodnou, a to na základě nízkého vzorku respondentů tvořících neúplnou rodinu, kdy jsme chtěli potvrdit předpoklad, že děti, které pocházejí z rodiny neúplné, budou mít těžší vstup a delší průběh adaptace než děti z rodiny úplné. Čtvrtou hypotézu, která se týkala pozitivního působení širší rodiny na dítě a jeho vstup a adaptaci do mateřské školy, můžeme sice považovat za potvrzenou, stále ale musíme brát v potaz, že rozdíl, který nám tuto hypotézu potvrdil, tvořilo jen 1 % respondentů.

Domníváme se, že by bylo vhodné nahlédnout na tuto problematiku také pomocí kvalitativního výzkumu, a to formou rozhovorů s rodiči a následně s učitelkami mateřských škol a zjistit tak do hloubky jejich konkrétní názory a pohledy na tuto problematiku vstupu dítěte do mateřské školy. Blíže popsat, proč rodiče konkrétní aspekty berou pozitivně a z jakého pohledu na ně nahlíží negativně. Následně porovnat názory rodičů a učitelek,

jelikož právě učitelky mateřských škol vidí tuto problematiku v praxi na konkrétních dětech daných rodičů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**Knižní zdroje:**

- [1] BERGER, Maurice a Isabelle GRAVILLON. *Když se rodiče rozvádějí: jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-843-2.
- [2] ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2993-0.
- [3] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložila Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [4] HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- [5] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 807178303x.
- [6] HAŠKOVÁ, Hana, Steven SAXONBERG a Jiří MUDRÁK. *Péče o nejmenší: boření mýtů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2012. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-114-5.
- [7] HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0042-0.
- [8] HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-628-5.
- [9] HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- [10] CHRÁSKA, Miroslav a Ilona KOČVAROVÁ. *Kvantitativní metody sběru dat v pedagogických výzkumech*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2015. ISBN 978-80-7454-553-5.
- [11] JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2397-6.

- [12] KEENAN, Thomas, Subhadra EVANS a Kevin CROWLEY. *An Introduction to Child Development*. 3rd edition. Los Angeles: SAGE, 2016. SAGE Foundations of Psychology. ISBN 978-1-4462-7402-6.
- [13] KLOUDOVÁ, Helena. *Zvládneme mateřskou školu? Rady pro rodiče i učitele*. Praha: TeMi CZ, 2013. ISBN 978-80-87156-81-0.
- [14] KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.
- [15] KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.
- [16] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673833.
- [17] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- [18] MAJERČÍKOVÁ, Jana. *Rodina s předškolákem: výskum rodín s detmi predškolského veku*. V Bratislave: Univerzita Komenského v Bratislave, 2012. ISBN 978-80-223-3217-0.
- [19] MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- [20] MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-X.
- [21] NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
- [22] NIESEL, Renate a Wilfried GRIEBEL. *Poprvé v mateřské škole*. Praha: Portál, 2005. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-989-5.
- [23] OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.
- [24] PILÍK, Václav. *Zákon o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Praktický komentář. ISBN 978-80-7552-510-9.

- [25] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [26] RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788086429014.
- [27] SATIR, Virginia. *Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006. ISBN 8072521500.
- [28] SLEZÁKOVÁ, Tatiana a Anna TIRPÁKOVÁ. *Adaptácia dieťaťa na školu – Súčasné pohľady na pedagogickú teóriu a výskum*. Nitra: PF UKF, 2006. ISBN 80-8050-968-9.
- [29] STŘELEČEK, Stanislav, ed. *Studie z teorie a metodiky výchovy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 8021036877.
- [30] SÝKOROVÁ, Dana. *Autonomie ve stáří: kapitoly z gerontosociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-62-5.
- [31] ŠULOVÁ, Lenka a Chantal ZAOUCHÉ-GAUDRON. *Předškolní dítě a jeho svět: L'enfant d'âge préscolaire et son monde*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0752-2.
- [32] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783080.

Elektronické zdroje:

- [33] SÝKOROVÁ, Dana. Změna sociologické perspektivy aneb od nukleární rodiny k širší rodině. *Sociální studia* [online]. 2009, 2009(4), 43–54 [cit. 2018-04-11]. ISSN 1214-813X. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5778/4869

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠ   Mateřská škola

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pohlaví respondentů	31
Graf 2: Vzdělání respondentů	31
Graf 3: Zaměstnanost respondentů	32
Graf 4: Místo výkonu práce	32
Graf 5: Pohlaví dítěte	33
Graf 6: Věk při nástupu do MŠ	33
Graf 7: Navštěvování jiných zařízení dítětem	34
Graf 8: Vstup a adaptace u dětí, které navštěvovaly jiné zařízení	35
Graf 9: Vstup a adaptace u dětí, které nenavštěvovaly jiné zařízení	35
Graf 10: Sourozenci	36
Graf 11: Vstup a adaptace u dětí se sourozenci	37
Graf 12: Vstup a adaptace u jedináčků	37
Graf 13: Typy rodiny	38
Graf 14: Vstup a adaptace dětí z neúplné rodiny	39
Graf 15: Vstup a adaptace dětí z úplné rodiny	39
Graf 16: Styk se širší rodinou	40
Graf 17: Vstup a adaptace dětí, které se stýkají se širší rodinou	40
Graf 18: Vstup a adaptace dětí, které se nestýkají se širší rodinou	41
Graf 19: Pozitivně ovlivňující aspekty	42
Graf 20: Negativně ovlivňující aspekty	43

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník pro rodiče dětí předškolního věku ze Zlínského kraje

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO RODIČE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU, ZE ZLÍNSKÉHO KRAJE

Dotazník pro rodiče ze Zlínského kraje, Sociální aspekty vstupu dítěte do mateřské školy

---

Dotazník pro rodiče ze Zlínského kraje, Sociální aspekty vstupu dítěte do mateřské školy

Vážení rodiče,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Fakultě Humanitních studií ve Zlíně. Tímto bych chtěla poprosit rodiče ze Zlínského kraje, kteří mají nebo měli své děti v mateřské škole o vyplnění mého dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro výzkumnou část mé bakalářské práce na téma Sociální aspekty vstupu dítěte do mateřské školy.

Také Vás tímto žádám o pravdivé a přesné vyplnění dotazníku, který je samozřejmě anonymní.

Předem děkuji za Váš čas.

1. Vaše pohlaví?

- Žena
 Muž

2. Míra dosaženého vzdělání?

- ZŠ
 SŠ
 SŠ s maturitou
 VOŠ nebo VŠ

3. Byl/a jste při nástupu Vašeho dítěte do MŠ, zaměstnán/a?

- Ano
 Ne
 Brigády

4. Pokud Ano, pracoval/a jste z domu?

- Ano
 Ne
 Občas
-

5. Pohlaví Vašeho dítěte?

Nápověda k otázce: *Pokud máte děti více, a již mají za sebou vstup do mateřské školy, poprosím Vás o vyplnění dotazníku za každé dítě zvlášť.*

- Chlapec
- Dívka

6. Věk Vašeho dítěte při nástupu do MŠ?

- 2-3,5
- 3,5-5
- 5 a více

7. Dá se Vaše rodina považovat za "úplnou", "neúplnou" nebo "doplňenou"?

Nápověda k otázce: *Úplná - soužití obou biologických rodičů a jejich dětí. Neúplná - jeden biologický rodič se svým dítětem. Doplňená - jeden rodič je biologický a druhý tzv.: nevlastní.*

- Úplná
- Neúplná
- Doplňená
- Jiná...

8. Má Vaše dítě sourozence?

- Ano, 1-2
- Ano, 2 a více
- Ne, je to jedináček

9. Pokud má SOUROZENCE, vyrůstalo s nimi ve společné domácnosti?

Nápověda k otázce: *Pokud Vaše dítě nemá sourozence, přeskočte na otázku č. 12.*

- Ano
  - Ne
-

10. Pokud Vaše dítě není jedináček, je:

- Nejmladší dítě
- Nejstarší dítě
- Prostřední dítě

11. Jaké věkové rozmezí je mezi sourozenci?

12. Stýká se Vaše dítě pravidelně se "širší rodinou"?

Nápověda k otázce: *Širší rodina - babičky, dědové, strýcové, tety, apod.*

- Ano
- Ne
- Občas

13. Navštěvovalo Vaše dítě před vstupem do MŠ nějaká jiná zařízení?

Nápověda k otázce: *jiné zařízení - jesle, kroužky, dětské skupiny apod.*

- Ano
- Ne

14. Pokud ANO, uveďte prosím konkrétně.

---

15. Stýkalo se Vaše dítě před vstupem do MŠ se svými vrstevníky?

- Ano
 Ne
 Občas

16. Na základě předchozí otázky, uveďte prosím konkrétní případy.

Nápověda k otázce: ANO- ....., OBČAS-.....

17. Navštívili jste se svým dítětem MŠ dříve, než před samotným nástupem do ní?

- Ano
 Ne

18. Z jakého důvodu jste ji navštívili/nenavštívili?

Nápověda k otázce: Navštívili, protože... / Nenavštívili, protože...

19. Jak tedy probíhal samotný vstup a následná adaptace Vašeho dítěte do MŠ?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Hladce, bez problémů
 Spíše hladce, jen obvyklé projevy (ranní pláč při odchodu rodičů, apod.)
 Trvalo to déle, než jsem očekával/a
 Bylo to obtížné, nebo si dítě dosud nezvyklo
 Jinak...
-

20. Prosím o krátké vyjádření k odpovědi na předchozí otázku.

Nápověda k otázce: *Hladce, protože... / Trvalo to déle než sem čekal/a, protože... / Doteď si nezvyklo, protože... apod.*

21. Které z těchto konkrétních aspektů podle Vás ovlivnily dítě POZITIVNĚ při jeho vstupu do MŠ a následné adaptaci v ní?

Nápověda k otázce: *Můžete zvolit více možností*

- Vaše vzdělání
  - Vaše zaměstnání
  - Složení rodiny
  - Sourozenci
  - Širší rodina (babička, děda, apod.)
  - Navštěvování různých zařízení (kroužky, jesle, dětské skupiny apod.)
  - Kontakt dítěte s vrstevníky před nástupem do MŠ
  - Prostředí MŠ
  - Interakce s učitelkou
  - Noví "kamarádi" v MŠ
  - Žádné
-

22. Které z těchto konkrétních aspektů podle Vás ovlivnily dítě NEGATIVNĚ při jeho vstupu do MŠ a následné adaptaci v ní?

Nápověda k otázce: *Můžete zvolit více možností.*

- Vaše vzdělání
  - Vaše zaměstnání
  - Složení rodiny
  - Sourozenci
  - Širší rodina (babička, děda, apod.)
  - Navštěvování různých zařízení (kroužky, jesle, dětské skupiny apod.)
  - Kontakt dítěte s vrstevníky před nástupem do MŠ
  - Prostředí MŠ
  - Interakce s učitelkou
  - Noví "kamarádi" v MŠ
  - Žádné
-